

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi (MASROP E-Dergi)

Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal (MASROP E-Dergi)

*Cilt 9 Sayı 12-13, (2015)
2017*

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
(MASROP E-Dergi)

-
Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal
(MASROP E-Dergi)

ISSN: 1307-4008

Bu dergi yılda 2 sayı (Nisan / Kasım) ve Türkçe olarak yayınlanır.

Cilt 9 Sayı 12-13, (2015)
2017

Oktay Ekinci anısına...

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi
MASROP E-Dergi
Ulusal Hakemli bir E-Dergidir.
Common Platform of Architects, Archaeologists, Art Historians, Conservator-Restorer E-Journal
MASROP E-Dergi is a National Referenced Journal

Yayın Sahibi / Publication Owner
Uğur Alanyurt

Yayın Kurulu Başkanı / Editor
Doç. Dr. Daniş Baykan

Elektronik Sayfa ve Grafik Tasarım / Web and Graphic Design
Selda Öztürk; Selçuk Öztürk

Dergi Tasarım / Journal Design
Öğr. Gör. (M. A.) Ceren Baykan; Doç. Dr. Daniş Baykan

Adres / Address
Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I.
Bina, Kat 1, oda nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi,
22030, Merkez / Edirne

Telefon
0-284-235 95 27 Dâhili: 1202

Faks
0-284-235 95 22 (Trakya Üniversitesi Edebiyat Fakültesi)

E-posta / E-mail
masrop@masrop.org / masrop.e.dergi@gmail.com

İnternet Adresi / Web Address
<http://www.masrop.org>

ISSN: 1307-4008

Ön Kapak:
Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştay kapak görseli: Nif Dağı Kazı Arşivinden düzenlenmiştir
(Tasarım: Ceren Baykan © 2017)

Arka Kapak:
MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştay Makaleleri Hakemleri

Cilt 9 Sayı 12-13, (2015)
2017

Bu e-dergide yayınlanan makalelerin yayın hakkı saklıdır. MASROP E-Dergi'de yer alan makaleler tekil ve toplu şekilde dijital veya matbu olarak çoğaltılamaz. Yazılar ve görseller hiçbir şekilde ticari olarak kullanılamaz. Bilimsel yayınlarda kaynak gösterilerek alıntı halinde kısmi kullanımı mümkündür. Makalelerin görsellerinin bilimsel amaçlı kullanımı yazarının iznine bağlıdır. Makale görselleri kaynak gösterilmediği sürece yazarına aittir. Makalelerdeki yazın ve görsel içeriğin yasal sorumlusu yazarıdır.

© MASROP E-Dergi, 2017

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu
Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Yayın Kurulu Başkanı / Editor

Doç. Dr. Daniş BAYKAN

Yayın Kurulu / Editorial Board

Prof. Dr. Demet Binan (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Prof. Dr. Belkıs Dinçol (İstanbul Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Turan Efe (Bilecik Şeyh Edebali Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Bekir Eskici (Gazi Ü.)

Prof. Dr. Zeynep Koçel Erdem (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Prof. Dr. Sevgi Lökçe (Atılım Ü.)

Prof. Dr. Mehmet Özdoğan (İstanbul Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Mustafa Özer (Medeniyet Ü.)

Prof. Dr. M. Sacit Pekak (Hacettepe Ü.)

Prof. Dr. Ayla Sevim Erol (Ankara Ü.)

Prof. Dr. Nuran Şahin (Ege Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (İstanbul Ü. *emekli*)

Prof. Dr. Gülsün Umurtak (İstanbul Ü.)

Prof. Dr. Asnu Bilban Yalçın (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Sennur Akansel (Trakya Ü.)

Doç. Dr. Serdar Aybek (Celal Bayar Ü.)

Doç. Dr. Adnan Baysal (Trakya Ü.)

Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Özgü Çömezoglu Uzbek (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Lale Doğer (Ege Ü.)

Doç. Dr. Dinçer Savaş Lenger (Akdeniz Ü.)

Doç. Dr. Hamdi Şahin (İstanbul Ü.)

Doç. Dr. Ahmet Yaraş (Trakya Ü.)

Doç. Dr. Gülgün Yılmaz (Trakya Ü.)

Dr. Çiler Altınbilek Algül (İstanbul Ü.)

Dr. Emma Louise Baysal (Trakya Ü.)

Dr. Fatma Banu Çakan (İstanbul Ü.)

Dr. Baki Demirtaş (Trakya Ü.)

Dr. Kenan Eren (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Dr. Melda Ermiş (İstanbul Ü.)

Dr. Aliye Erol Özdizbay (İstanbul Ü.)

Dr. İlkan Hasdağlı (Trakya Ü.)

Dr. Ergün Karaca (Trakya Ü.)

Dr. Burcu Kırmızı (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Dr. Murat Özgen (Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.)

Dr. Aşkım Özdizbay (İstanbul Ü.)

Dr. Hüseyin Sami Öztürk (Marmara Ü.)

Dr. Müjde Peker (İstanbul Ü.)

Dr. Hasan Peker (İstanbul Ü.)

Dr. Deniz Sarı (Bilecik Şeyh Edebali Ü.)

Dr. Işık Şahin (Trakya Ü.)

Dr. Aksel Tibet (İFEA İstanbul)

Dr. Ayça Tiryaki (İstanbul Ü.)

Dr. Murat Türkteki (Bilecik Şeyh Edebali Ü.)

Dr. Fuat Yılmaz (Trakya Ü.)

Dr. Davut Yiğitpaşa (Ondokuz Mayıs Ü.)

Dr. Aslihan Yurtsever Beyazıt (İstanbul Ü.)

Dr. Melike Zeren Hasdağlı (Uşak Ü.)

MASROP E-Dergi Kapsam ve İlkeler

Dergi konu olarak, antropoloji, arkeoloji, arkeometri, epigrafi, filoloji, sanat tarihi, koruma / onarım, mimarlık tarihi, müzecilik gibi sosyal bilimler alanlarındaki ana konular ile bunlarla ilgili, ilişkili veya yardımcı konular hakkında yorum, yaklaşım ve kuramları kapsar. Dönem sınırlaması olmaksızın öncelikli olarak Anadolu coğrafyası kapsamındaki ve Anadolu ile ilişkili olduğu sürece coğrafi bir alan sınırlaması olmaksızın bahsedilen konulardaki yazılar dergi kapsamındadır. MASROP E-Dergi, kapsamına uygun olarak bilimsel yenilik getiren, özgün araştırma ve yorum makalelerini ve kitap eleştirilerini içeren bir dergidir. Kazı ve yüzey araştırmaları, restorasyon raporları, müze faaliyet listeleri, envanter çalışmaları gibi olağan yıllık raporlar ve taşınır / taşınmaz envanteri gibi dökümler de dahil yeni yorum ve açılım getirmeyen, yalnızca malzeme tanıtımı içeren, ön rapor niteliğindeki yazılar dergi kapsamında değildir. Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu MASROP E-Dergi, yılda iki sayı olarak sanal ortamda yayınlanan ulusal hakemli bir e-dergidir. Derginin yayın içerik, kapsam ve düzeni ile ilgili kararlar yayın kurulu üyelerinden gelen teklifler doğrultusunda yayın kurulu başkanı tarafından alınır.

**Paleoantropoloji, Fizikiantropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Önasya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Hititoloji, Sümeroloji, Latin Dili ve Edebiyatı, Yunan Dili ve Edebiyatı, Arkeometalüjri, Arkeozooloji, Arkeobotanik, Bizans Sanatı, Osmanlı Sanatı, Nüvizmatik... gibi*

MASROP E-Dergi Hakem Değerlendirme Sistemi ve Süreci

Gönderilen yazılar mümkün olduğunca alanına ve dalına uygun hakem(ler) tarafından değerlendirilir ve hakem formu düzenlenir. Yazının özelliğine göre en az iki hakem görüşü istenir; iki raporda karşıt görüşlerin olması durumunda digger bir hakem görüşüne de başvurulabilir. Hakemler yazılar için “olduğu gibi basılabilir”, “belirtilen değişiklikler sonrası basılabilir” ve “basılamaz” şeklindeki tercihlerden birini kullanır. Hakem görüşleri doğrultusunda yayın kurulu tarafından basılabilir kararı verilen yazılar, yazı düzeni, yazım kuralları, kaynakça, görsel malzeme ile yazının ilişkilendirilmesi gibi konular da dâhil olmak üzere gözden geçirilip, yazardan talep edilebilecek değişiklik, düzeltme ve ilaveler yazara bildirilerek yeterli süre tanınır.

Makale Gönderi: Yayınlanması istenen yazılar için teslim edilmesi gerekenler:

1- Sadece metinden oluşan Word dosya 2-Görselleri de içeren yazar dizgi tercihini gösteren, görsel altlarında isimleri ve alındıkları yerler yazan dizili Word kopya 3- Çözünürlüğü en az 300 pixel/inch olan JPEG veya TIF formatında metin kullanım sırasına uygun olarak numaralandırılmış görseller 4-Kaynakça ve varsa Kısaltmalar, Elektronik Kaynakça 5-Görsellerin numaralarını, isimlerini ve alıntı yerlerini gösteren liste 6-Elektronik sayfamızda bulunan makale gönderim dilekçesi. Belirtilenler eksiksiz şekilde yazar isteğine bağlı olarak istenirse aşağıdaki adrese, yazar tarafından imzalı birer çıktıları ve dijital CD/DVD kaydı şeklinde veya aşağıdaki e-postaya aynı içerikle yazar e-postasından ulaştırılabilir.

Adres: MASROP E-Dergi, Trakya Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Arkeoloji Bölümü, Klasik Arkeoloji Anabilim Dalı, I. Bina, Kat 1, Oda Nu.: 106, Klasik Arkeoloji Laboratuvarı, Güllapoğlu Yerleşkesi, 22030, Merkez / Edirne

E-Posta: masrop@masrop.org / masrop.e.dergi@gmail.com

Telif: Yayınlanan makalelerin yayın hakkı MASROP E-Dergi'ye aittir. Ticari olmayan ve ücretsiz erişime açık e-dergimizde yayınlanan makalelerin yazarlarından, kişisel akademik sayfalarında (örnek: academia.edu, researchgate.net, üniversite kişisel sayfa vs.) yayımlandığı tarihten itibaren derginin sitesindeki kişisel makalenin uzantısıyla paylaşılması beklenmektedir. Dergi erişimi, alan değişikliği gibi teknik bir problem yaşanmadığı sürece paylaşımların dergi üzerinden yapılması en doğrusudur. Fakat derginin uzantıları ulaşılmaz duruma gelirse dergi Yayın Kurulu'nu haberdar ederek pdf dosyayı yayın tarihinden 12 ay sonra paylaşılabilir.

MASROP E-Dergi Makale Yazım Kuralları (*Instructions for Authors*)

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu MASROP E-Dergi, yılda iki sayı olarak sanal ortamda yayınlanan ulusal hakemli bir e-dergidir. Derginin yayın içerik, kapsam ve düzeni ile ilgili kararlar yayın kurulu üyelerinden gelen teklifler doğrultusunda yayın kurulu başkanı tarafından alınır. Yazarlar ulusal ve uluslararası geçerlilikteki genel etik kurallara ve yazı ve görsellerde araştırma ve yayın etiğine uymalıdır.

Dil ve Düzen: Makalelerin dergimizde yayımlanabilmesi için daha önce başka bir yerde yayımlanmamış veya yayımlanmak üzere kabul edilmemiş olması gerekir. Yazarlar dergiye gönderdikleri makalenin özgün olduğunu, başka bir dilde dahi olsa makalenin daha önce yayımlanmadığını ya da yayımlanmak üzere bir başka dergiye gönderilmemiş olduğunu taahhüt etmiş olurlar. Bilimsel bir toplantıda sunulmuş ve yayımlanmamış bildiriler, bu durum belirtilmek şartı ile dergimizde yayımlanmak üzere kabul edilebilir. Yayınlanmak üzere verilen makale eğer yazarın bir tezinden (lisans, yüksek lisans veya doktora) üretilmişse bunun başlığa veya ilk paragraf cümlelerinden birine konulacak dipnot ile açıklanması gerekmektedir. Yazı içeriklerinin ve görsellerin bilimsel / etik sorumluluğu yazara aittir. Bunun yanı sıra yazılar *Turnitin* ve benzeri programlarda da taranarak control edilecektir. Dergiye yazı gönderen bir yazar makalelerin yayınlanmama hakkının editör, hakem ve bilim kurulu üyelerinde saklı olduğunu ve onlardan gelecek değişiklik, düzeltme ve ilaveleri yapmayı taahhüt etmiş sayılır. Yayın dili Türkçedir. Ancak Türkçe geniş özet sunulması halinde yabancı dilde makaleler de yayınlanabilir. Her araştırma makale için verilmesi gerekli İngilizce ve Türkçe özetler 150 kelime ile sınırlandırılmalı, makale başlığı ve beş anahtar kelime (Türkçe ve İngilizce olarak) ile verilmelidir. Türkçe ve İngilizce özet ve anahtar kelimeler sadece araştırma makaleleri için geçerli olup kitap tanıtımlarını kapsamamaktadır. Dergimizin basılı ortamla yayınlanmaması ve sadece dijital olması nedeniyle bir sayfa sınırlaması olmayıp makul ölçülerde olduğu sürece ve görseller 20 adedi aşmadığı sürece makaleler değerlendirilebilmektedir. Makale başlığının alt satırında yazar adı yanına “*” konularak dipnotta, unvan, çalıştığı kurum, kurum ve e-posta adresi belirtilmelidir. Yazı karakteri, Times New Roman olmalı ve tek satır aralığı kullanılmalıdır. Başlık 14 punto/koyu (bold), ara başlıklar 12 punto/koyu (bold), ana metin 12 punto, dipnotlar 10 punto olmalıdır. Başlık kelimelerinin sadece ilk harfleri büyük olmalıdır. Metinde alt çizgi kullanılmamalıdır. Kullanılan terimlerde Türkçe veya Türkçeleştirilmiş olması tercih edilmelidir (örnek: seramik / keramik yerine pişmiş toprak kap). Metin içinde geçen yabancı sözcük ve terimler, örneğin ‘*in situ*’ italik olarak yazılmalıdır. Dönemsel adlar (Antik Çağ, Eskiçağ, Roma İmparatorluk Dönemi, Tunç Çağı, Selçuklu Dönemi, Geç Antik Çağ); bölge adları (örnek: Doğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu, Orta Asya); yer, coğrafya ve kurum adları (örnek: Asya, Karadeniz Bölgesi, Atatürk Bulvarı, Meriç Nehri, Trakya Üniversitesi); üslup adları (örnek: Gotik mimarlık, Dor düzeni) ilk harfleri büyük yazılmalıdır.

Görseller: Görsellerin (fotoğraf, çizim, çizelge vs.) alt yazıları ve varsa alıntı yerleri ayrıca bir sayfada liste halinde belirtilmelidir. Görseller yazarın tercihinin göre yazı içerisinde ya da yazının ardından levha halinde olabilir, ancak yazar tarafından seçilen görsel dizgisi makale içinde tutarlılık göstermelidir. Görsellerin yazarın tercihinin görülmesi açısından metin içerisinde dizili olarak ve görselsiz sade metin ile birlikte başka bir program belgesine (Microsoft Word vb.) gömülü olmaksızın çözünürlüğü en az 300 pixel/inch olan JPEG veya TIF formatında olmalıdır. Görsel olarak kullanılan harita, plan, fotoğraf ve çizimlerin sınıflandırma ayrımı gözetmeksizin hepsinin “**resim**” olarak belirtilmesi gereklidir. Yazı genelinde birden çok tablo kullanımı söz konusuysa bu durumda tablolar ayrıca numaralandırılabilir.

Kısaltmalar: Metin içerisinde kullanılan atıf kısaltmaları, ulusal (TDK) ve uluslararası standartlar (cm, m, mm, g gibi) haricinde; özellikle kişiden kişiye değişen Numara, yüzyıl, bakınız gibi kelimelerin açık kullanılması karışıklıkları önleyecektir. Metin içinde Milattan Önce, Milattan Sonra gibi çok alışılmış gelmiş kısaltmalar dışında (örnek: İsa’dan/Milattan Önce için M.Ö.; İsa’dan/Milattan Sonra için M.S.) kısaltma kullanılmadan açık yazılmalıdır. Metinde sık geçen (on kez ve üzerinde) adlandırmalar, ilkinde açık yazılıp yanında kısaltması parantez

içinde belirtildikten sonra metnin devamında kısaltma olarak kullanılmaya devam edilebilir; örneğin Türk Dil Kurumu (TDK). Dönem adlandırmalarının da kısaltılmaması uygundur.

Atıflar, Kaynaklar ve Kaynakça:MASROP E-Dergi sanal ortamda yayınlandığından bibliyografik referanslar metin içerisinde APA sisteminde olmalıdır (Yazar Soyadı Tarih: sayfa/levha) (Özdoğan 2015: 473, resim 7).

Buna karşın metin akışının bozulacağı durumlarda (örneğin çok sayıda yayına gönderme yapılacağı zaman veya kaynakların tartışılması ve yorumlanması gibi durumlarda) ve ek bilgi veya tanım aktarımlarında dipnot sistemi kullanılmalıdır. Çift soyadına sahip yazarların kendi kullandığı sırayla her ikisinde aralarında hiçbir işaretleme olmadan kullanılmalıdır.

-Yazar, Editör veya çeviren sayısı iki ise soyadlar arasında boşluk verilmeden kısa çizgi (-) kullanılır. Atıflar için: (Yaraş-Baykan 2005: 51-62)

Yaraş-Baykan 2005: Yaraş, A. - Baykan, D., “2003 Yılı Allianoi Kazısı”, 26. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2005, 51-62.

-Yazar, Editör veya çeviren sayısı ikiden çok ise ilk soyadı sonrasında (ve diğerleri kısaltması) “vd.” gelir. (ilk yazar ile vd. arasına “,” veya “-“ konmaz): Atıflar için: (Yaraş vd. 2008: 71-84)

Yaraş vd. 2008: Yaraş, A., Baykan, D., Karaca, E., “2006 Allianoi Kazısı”, 29. Kazı Sonuçları Toplantısı II, Ankara, 2008, 71-84.

Kaynakça Antik Kaynaklar, Modern Kaynaklar, Elektronik Kaynaklar olarak ayrı ayrı sınıflandırılmalıdır.

ANTİK KAYNAKLAR: Antik kaynak kısaltmaları için “Der Kleine Pauly, Lexikon der Antike 1, Deutscher Taschenbuch, Münih, 1979, XXI-XXVI” listesi, kabul edilen uluslararası standarttır.

Araştırma metninde kısaltmalar kullanılmalı (Strab.VII.48) ve açık halleri kaynakçada verilmelidir.

Strab. Strabon, Geographiká

Geographika Anadolu Kitap XII-XIII-XIV Kitaplar Antik Anadolu Coğrafyası, Çev. A. Pekman, İstanbul, 1987.

Geographika (The Geography of Strabon), Çev. H. L. Jones, Londra, 1957.

MODERN KAYNAKLAR yazar soyadına göre alfabetik ve başlarında parantez içinde atıfta kullanılan kısaltmalardan sonra açık şekilde verilir. Aynı yazarın birden fazla eseri kaynak olarak kullanılmışsa basım tarihine göre eskiden yeniye doğru dizilmelidir. Aynı yazarın aynı yıldan birden çok yayını varsa basım yılı yanına “a,b,c” harf ilaveleriyle ayrıt edilmesi sağlanır:

Fazlıoğlu 2009a: 463-477 ve Fazlıoğlu 2009b: 325-340

Fazlıoğlu 2009a: Fazlıoğlu, İ., “Damlıboğaz Finds: Inland Carian Archaic Pottery and Related Regions”, *Die Karer und die Anderen*, Ed. F. Rumscheid, Bonn, 2009, 463-477.

Fazlıoğlu 2009b: Fazlıoğlu, İ., “Erken Çocuklukta Müze ve Eğitim”, *Erken Çocuklukta Gelişim ve Eğitim*, Ed. Y. Fazlıoğlu, İstanbul, 2009, 325-340.

Monografi Kitap: Yazar Soyadı, Yazar Adı, *Kitap Adı*, (varsa ait olduğu seri), Basım Yeri, Tarihi.

Baykan 2012: Baykan, D., *Allianoi Tıp Aletleri / Surgical Instruments From Allianoi*, Studia ad Orientem Antiquum (SOA) 2, İstanbul, 2012.

Kitapta Bölüm: (kongre, bildiri, sempozyum ve çalıştay kitapları dahil)

Yazar Soyadı, Yazar Adı, *Kitap Adı*, Editör, Basım Yeri, Tarihi, sayfalar.

Fazlıoğlu 2009a: Fazlıoğlu, İ., “Damlıboğaz Finds: Inland Carian Archaic Pottery and Related Regions”, *Die Karer und die Anderen*, Ed. F. Rumscheid, Bonn, 2009, 463-477.

Sürelî Yayınlar: Sürelî yayınların adlarının kısaltılmadan yazılması tercih edilir. Mutlaka kısaltma kullanılmak isteniyorsa aşağıdaki uzantıdan ulaşılabilecek Alman Arkeoloji listesine uyulması beklenir.

https://www.dainst.org/documents/10180/70593/02_Abbreviations+for+Journals_quer.pdf/a82958d5-e5e9-4696-8e1b-c53b5954f52a

Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *Sürekli Yayın Adı Sayısı*, Tarihi, Sayfa/Levha.

Tulunay 1998: Tulunay, Elif Tül, “Pelops statt Apollon? Ein neuer Deutungsvorschlag für die mittlere Figur im Westgiebel des Zeustempels in Olympia”, *Istanbul Mitteilungen* 48, 1998, 453-460.

Armağan Kitabı: Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *Armağan Kitabı Adı*, Editörü, Basım Yeri, Tarihi, Sayfa/Levha.

Özdoğan 2015: Özdoğan, Mehmet, “Höyük - Höyükleşme ve Höyükleri Tanımak”, *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, Ed. C. Şimşek vd., İstanbul, 2015, 471-484.

Ansiklopedi Maddesi: Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Madde adı”, *Ansiklopedi adı*, Cildi, Tarihi, Basım yeri, Basım tarihi, sayfalar.

Tulunay 1997: Tulunay, E. T., “Hermogenes”, *Eczacıbaşı Sanat Ansiklopedisi*, Cilt 2, İstanbul, 1997, 778-779.

ELEKTRONİK KAYNAKLAR:

Basılı olan veya basılıyor gibi dizgiye sahip olan E-Dergi makaleleri

Yazar Soyadı, Yazar Adı, “Makale Adı”, *E-Dergi Adı ve Sayısı*, Sayfa/Levha.

Efe 2012: Efe, T., “(Sunu/Önsöz) Küllüoba Kazıları ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar”, *MASROP E- Dergi Sayı 7*, 2012, iii-vii.

Diğer elektronik kaynak gösterimleri: Uzantıların genellikle çok uzun dizgilerden oluşması nedeniyle okuyucunun rahatlığı da düşünülerek APA sisteminde: metin içerisinde kullanım sırasına göre “(uzantı 1)”, “(uzantı 2)” şeklinde belirtilmelidir. Modern Kaynaklar’dan sonra “Elektronik Kaynaklar” başlığı altında öncelikle Basılı olan veya basılıyor gibi dizgiye sahip olan E-Dergi makaleleri alfabetik olarak verildikten sonra uzantılar da metin içi sıra numarasıyla ard arda dizilmelidir.

Uzantı 1: <https://en.wikipedia.org/wiki/Allianoi>

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Cilt 9 (2015) 2017 Hakemleri

Prof. Dr. Nuran Şahin (*Ege Ü. emekli*)

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (*İstanbul Ü. emekli*)

Doç. Dr. Daniş Baykan (*Trakya Ü.*)

Dr. Kenan Eren (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.*)

Dr. İlkan Hasdağlı (*Trakya Ü.*)

Dr. Müjde Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Işık Şahin (*Trakya Ü.*)

Dr. Fuat Yılmaz (*Trakya Ü.*)

Dr. Melike Zeren Hasdağlı (*Uşak Ü.*)

Öğr. Gör. Ceren Baykan (*Trakya Ü.*)

İçindekiler

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu	v
MASROP E-Dergi Kapsam ve İlkele ile Hakem Değerlendirme Sistemi ve Süreci	vi
MASROP E-Dergi Makale Yazım Kuralları	vii
MASROP E-Dergi'nin Bu Sayısının Hakemleri	x
İçindekiler	xi
Editörden	1
2007-2012 Arasında Yayımlanmış MASROP E-Dergi Makaleleri	3
Ok Uçları Çalıştayı Hakkında (<i>Prof. Dr. Elif Tül Tulunay</i>)	4
Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı Sonuç Bildirgesi	5
Yalçıklı, D., “Demir Çağı’nda Batı Anadolu’dan Tunç Ok Uçları: Üretim Tekniklerindeki Değişim”, <i>MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12</i> , (2015) 2017 <i>Bronze Arrowheads from Western Anatolia in The Iron Age: Changes in Their Production Technique</i>	7-17
Baykan, D., “Nif Dağı Kazısı Karamattepe ve Ballicaoluk’ta Bulunan Ok Uçları” <i>MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12</i> , (2015) 2017 <i>Arrowheads Found at Nif Mountain Karamattepe and Ballicaoluk Excavations</i>	18-40
Zunal, O., “Klaros’ta Bulunan Ok Uçları”, <i>MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13</i> , (2015) 2017 <i>Arrowheads from Klaros</i>	41-53
Arslan, B. - Aybek, S. - Durak, E., “Metropolis’te Bulunan Ok Uçları”, <i>MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13</i> , (2015) 2017 <i>Arrowheads From Metropolis</i>	54-73
<i>MASROP E-Dergi’nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri</i>	

Editörden

2007 yılında başlayarak ve 2013 yılına kadar yayınlanan e-dergimiz (MASROP E-Dergi), editörümüz ve aynı zamanda Mimarlar Odası eski genel başkanı Sayın Oktay Ekinci'nin 15 Ekim 2013'te vefatıyla yayınına ara vermek zorunda kalmıştı. 2007-2013 arasında e-dergimiz ULAKBİM gibi ulusal ve EBSCO gibi uluslararası veri tabanlarında taranmaktaydı. Verilen ara nedeniyle kayıtlı olduğumuz tarama veri tabanlarına kaydımız yinelenmekte ve yenilerine başvurularımız gerçekleşmektedir. 2016 yılında yeniden hayata geçirdiğimiz e-dergimizin adresi www.masrop.org olarak güncellenmiştir. İsmi ve ISSN numarası aynıdır. Yayın Kurulu yenilenerek genişletilmiştir. Yayın Kurulu'nun mümkün olduğunca her sayıda biraz daha genişleyeceği ümidindeyiz. Dergimiz içerik olarak, Antropoloji, Arkeoloji, Arkeometri, Epigrafi, Filoloji, Sanat Tarihi, Koruma / Onarım, Mimarlık Tarihi, Müzecilik, Paleoantropoloji, Fizikiantropoloji, Prehistorya, Protohistorya, Önasya Arkeolojisi, Klasik Arkeoloji, Eskiçağ Tarihi, Hititoloji, Sümeroloji, Latin Dili ve Edebiyatı, Yunan Dili ve Edebiyatı, Arkeometalürji, Arkeozooloji, Arkeobotanik, Bizans Sanatı, Osmanlı Sanatı, Nümizmatik gibi sosyal bilimler alanlarındaki ana konular ile bunlarla ilgili, ilişkili veya yardımcı konuları ve bunlara dair yorum, yaklaşım ve kuramları kapsamaktadır. Dönem sınırlaması olmaksızın öncelikli olarak Anadolu coğrafyası kapsamındaki ve Anadolu ile ilişkili olduğu sürece coğrafi bir alan sınırlaması da olmaksızın bahsedilen konulardaki yazılar dergi kapsamındadır. MASROP E-Dergi, kapsamına uygun olarak bilimsel yenilik getiren, özgün araştırma ve yorum makaleleri ile kitap eleştirilerini içerecek bir dergidir. İlk oluşum sürecinden beri görev aldığım MASROP E-Dergi'de ilk yazılarımdan birinin yayınlanmasının 10 yıl ardından bugün editör olarak göreve devam ediyor olmaktan mutluluk duyduğumu burada belirtmek istiyorum. Derginin kuruluş aşamasında bir avuç genç akademisyen adayına destekleriyle kol kanat geren başta Prof. Dr. Elif Tül Tulunay olmak üzere tüm destekçi üyelerimize saygılarımı ve teşekkürlerimi sunarken, aynı desteği gördüğümüz merhum Oktay Ekinci'nin hatırası önünde saygıyla eğiliyorum.

Oktay Ekinci, Balıkesir'de 1952'de doğmuş; Mimar Sinan Üniversitesi Yüksek Mimarlık Bölümü'nü bitirmiştir. Mimarlar Odası'nın çeşitli kademelerinde yönetici, Mimar Sinan Üniversitesi Mimarlık Fakültesi'nde öğretim görevlisi, Kars Ardahan İğdır Siyasal Birikim Gazetesi'nde ve Cumhuriyet Gazetesi'nde köşe yazarı olarak görev almıştır. Yaşamı süresince yazmış olduğu onun üzerinde kitap ve yazılarıyla, 1995 Türkiye Gazeteciler Cemiyeti başarı ödülü; 1996 yılı Abdi İpekçi Barış ve Dostluk Ödülü; 2001 yılında ICCROM örnek yazar Onur Ödülü; 2002 Avrupa-İstanbul yayın gurubu İstanbul - Kent Ödülü ve 2002 Türk Sanat Kurumu

Sanat Onur Ödülü gibi ödülleri almıştır. Türk mimarlık tarihine adını yazdırmış, Mimarlar Odası eski genel başkanlığı ve dergimizin kuruluşundan vefat ettiği 15 Ekim 2013'e kadar editörlüğünü üstlenen Oktay Ekinci'ye hayatlarımıza bıraktığı izler nedeniyle müteşekkirimiz. Dergimizin Oktay Ekinci'nin vefatından sonra 2017'de çıkarttığımız ve geriye dönük eksik tüm sayılarımızı O'nun anısına armağan etmenin doğru olacağını düşündük.

Dergimizin geriye dönük eksikleri için 2017'de yayınlanan sayılarımıza T.C. İstanbul Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü Klâsik Arkeoloji Ana Bilim Dalı ve Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi İzmir İli Nif Dağı Kazısı Başkanlığı girişim ve ev sahipliğinde 13-14 Aralık 2016 tarihinde İstanbul'da düzenlenen *Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı* (İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme) temel oluşturmuştur. Başta çalıştay fikrini ortaya atarak gerçekleşmesi için emek sarf eden Prof. Dr. Elif Tül Tulunay'a; Çalıştay Düzenleme Kurulu'na; "Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı"na katılarak bildirimlerini sunan, yayınlanması için MASROP E-Dergi'ye gönderen ve sunulan bildirimler haricinde ok uçlarıyla ilişkili yazılarını bizimle paylaşan tüm yazarlarımıza; Dergi Yayın Kurulu'na ve bu sayının yükünü üstlenen Hakemlerimize teşekkürlerimi sunuyorum. 2017'den sonraki yayımların hayatına sanal ortamda yılda iki sayı yayınlanacak ulusal hakemli MASROP E-Dergi'nin Sizlerin yayınları ve desteklerinizle aksamadan devam edeceği beklentilerim ve sağlıklı, başarılı yarınlar dilekleriyle... Saygılarımla...

MASROP E-Dergi Yayın Kurulu Adına
Doç. Dr. Daniş Baykan

**Sayın Oktay Ekinci'nin Yayın Kurulu Başkanlığında
2007-2012 Arasında Yayımlanmış MASROP E-Dergi Makaleleri**

- Alanyurt 2009: Alanyurt, Uğur, “Türkiye’de Koruma ve Onarım Üzerine Analiz”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 29-55.
- Azizov 2008: Azizov, Anar, “Türk Konut Mimarisi İle Anıtsal Mimari Arasındaki Tasarım İlişkileri”, *MASROP E-Dergi Sayı 3*, 2008, 1-18.
- Baykan 2007: Baykan, Daniş, “Andron ve Symposion Olgusunun Sosyo-Kültürel Nedenleri, Sosyal Yaşama Yansımaları ve İşleyişi”, *MASROP E-Dergi Sayı 1*, 2007, 1-6.
- Efe 2012: Efe, Turan, “(Sunu/Önsöz) Küllüoba Kazıları ve Batı Anadolu Tunç Çağları Üzerine Yapılan Araştırmalar”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, iii-vii.
- Fidan 2012: Fidan, Erkan, “Küllüoba İlk Tunç Mimarisi”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 1- 44.
- Genç 2010: Genç, Uğur, “Müzelerde Bütüncül Yaklaşım Denemesi: Aynı Bütünün Parçalarını Sergileyen Müzeler İçin Bir Uygulama Örneği”, *MASROP E-Dergi Sayı 5*, 2010, 1-14.
- Gündem 2012: Gündem, Can Yümni, “The Subsistence Economy in Inland Northwestern Anatolia During the Chalcolithic and Early Bronze Age”, *MASROP E-Dergi, Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 250-300.
- Karaca 2007: Karaca, Ergün, “Aleksandreia Troas’da Opus Reticulatum Tekniği”, *MASROP E-Dergi Sayı 2*, 2007, 1-10.
- Omar 2011: Omar, Ali Taha, “The Elimination Of The Rising Damp From The Walls In Old Buildings”, *MASROP E-Dergi Sayı 6*, 2011, 1-25.
- Sarı 2012: Sarı, Deniz, “İlk Tunç Çağı ve Orta Tunç Çağı’nda Batı Anadolu’nun Kültürel ve Siyasi Gelişimi”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 112-249.
- Türkteki 2012: Türkteki, Murat, “Batı ve Orta Anadolu’da Çark Yapımı Çanak Çömleğin Ortaya Çıkışı ve Yayılımı”, *MASROP E-Dergi Cilt 6 Sayı 7*, 2012, 45-111.
- Ünan 2009: Ünan, Serdar, “Samsun-Dondortepe (Hacı İsmail) Tümülüsü”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 1-28.
- Yavuz 2009: Yavuz, Alper Yener, “Zooarkeoloji ve Arkeolojik Araştırmalarda Önemi”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 64-70.
- Yeşilova 2009: Yeşilova, Hande, “Alliano Antik Ilıcısı’nda Üretilen Erken Bizans Dönemi Günlük Kullanım Kapları”, *MASROP E-Dergi Sayı 4*, 2009, 56-63.

OK UÇLARI ÇALIŞTAYI

Kazı Buluntusu Ok Uçları

(İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme)

Bilim ve Düzenleme Kurulu:

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay

Doç. Dr. Daniş Baykan

Yrd. Doç. Dr. Müjde Peker

Öğr. Gör. (M.A.) Ceren Baykan

“Ok Uçları Çalıştayı” düzenleme gerekliliğine, “İstanbul Üniversitesi Nif Dağı Araştırma ve Kazı Projesi” kapsamında 2006 yılından bu yana Bakanlar Kurulu Kararı’yla başkanlığında yürütülen “İzmir İli Nif Dağı Kazısı”nda ilk günden beri bulduğumuz farklı tip ve boyuttaki ok uçları başlıca etmen olmuştur. Gün ışığına çıkan, birkaçı bronz, çoğu demir malzemeden yapılmış yüzlerce örnek, buluntu kontektlerine göre belirli dönemlere tarihlendirilmektedir. Özellikle Karamattepe kazı alanımızda ele geçen ok uçlarının üretimine ilişkin veriler, bazı bilinenlere yeni bakış açıları kazandırması yanı sıra, Batı Anadolu tarihinde birçok bilinmeze de ışık tutmaktadır.

İmalatından kullanımına ve biçiminden tarihinin belirlenmesine kadar birçok soruyu ve cevabı içeren ok uçlarının, başlangıcından Orta Çağ sonuna dek geniş bir zaman yelpazesinde, arkeolojik kazılarda bulunmuş benzer ve farklı örneklerini kontektleri yönünden değerlendirerek, meslektaşlarımızla bir arada irdeleme fırsatı bulduğumuz bu Çalıştayda, terminoloji, tarihlendirme, üretim, tipoloji ve işlev sorunlarına çözüm sağlayacak ortak bir görüş için adım attığımız ve verimli sonuçlara ulaşıldığı inancıyla, tüm katılımcılara teşekkür ediyorum.

“Ok Uçları Çalıştayı”mıza destek ve emek veren İstanbul Üniversitesi ile Trakya Üniversitesi’nin değerli mensuplarına, Nif Dağı Kazısı devamlı ekip üyelerine, ilgi gösterip katılan değerli bilim insanlarına, izleyicilere, öğrencilerimize; ayrıca katkıda bulunan S.S.A Kimya ile Tywek firmalarına ve yardımlarını esirgemeyen herkese içten teşekkür ederiz.

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay

Kazı Buluntusu Ok Uçları Çalıştayı Sonuç Bildirgesi (İlk Örneklerden Orta Çağ sonuna kadar / Malzeme, Teknik, Biçim ve Tarihlendirme)

- ❖ Ok Uçları Çalıştayı'nda, programda duyurulan on yedi sözlü bildiriden on beşi ile bir ilâve tebliğ ve altı poster sunulmuş, toplam yirmi iki başlık altında irdelenen ok uçları, sonuç panelinde ortak değerlendirilmiştir.
- ❖ Bildiri başlıkları ile Çalıştay'da sunumunu yapanların listesi sırasıyla şöyledir:

Sözlü:

- “Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk” F. Nihal Köseoğlu;
- “Modern Okçuluk” Aysel Babagür; (*Program dışı ilâve sunum*)
- “Antik Çağ Ok Uçları ve İskelet Travmasıyla İlişkisi” Ayla Sevim Erol ve Alper Yener Yavuz;
- “Tarsus Gözlükule Ok Uçlarının Kimyasal Analizi ve Sınıflandırması” Gonca Dardeniz;
- “Orta Çağ Demir Temren Örneklerinin Sertlik Değerleri ve Sertleştirme Yöntemleri” Ümit Güder;
- “Tarih Öncesi Okçuluk: Yukarı Dicle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Ok Uçları Deneysel Çalışması” Okan Doğanhan Aslaner;
- “Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme” Mehmet Ali Özdemir;
- “Nif Dağı Kazısı Karamattepe ve Ballicaoluk'ta Bulunan Ok Uçları” Daniş Baykan;
- “Daskyleion Buluntusu Tunç Ok Uçları” Özgün Kasar;
- “Klaros'ta Bulunan Ok Uçları” Onur Zunal;
- “Heraion Teikhos'ta Bulunan Ok Uçları” Neşe Atik;
- “Metropolis'te Bulunan Ok Uçları” Burak Arslan;
- “Allianoi'da Bulunan Ok Uçları” Daniş Baykan,
- “Kütahya Müzesi Müdürlüğü Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları” Alptekin Oransay;
- “Samsat Höyük Ok Uçları Konusunda İlk Tespitler” Alptekin Yavaş;
- “Konya Gevale Kalesi Kazıları Ok Uçlarının Değerlendirilmesi” Erkan Aygör.

Poster:

- “Ovaören Ok Uçları” Atalay Karatak;
- “Nif Dağı Başpınar Ok Uçları” Daniş Baykan;
- “Ok Uçlarının Koruma ve Onarımında Organik Malzeme Tespiti” Ceren Baykan;
- “Antakya Kent İçi Kurtarma Kazısında Ele Geçen Ok Uçları” Kamuran Öncü
- “Batı Anadolu'daki M.Ö. 1. bin Ok Ucu Buluntu Merkezleri” Hacı Yağuzluk;
- “Karacahisar Kalesinde Bulunan Ok Uçları Üzerine Bir Tipoloji Değerlendirmesi” Ali Gerengi.

Sunumlarda emeği geçen herkese çok teşekkür ederiz.

- ❖ Programda yer alan “Smyrna Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları” Duygu Akar Tanrıver ile “Göktürk Devri Ok Uçları” Jale Özlem Oktay Çerezci sözlü bildirileri, konuşmacılar özel nedenlerden ötürü gelemediğinden, sunulamamıştır. Çalıştay yayınına bu bildirilerin ve doğrudan ok uçlarıyla ilişkin tamamlayıcı bazı ek çalışmaların da dâhil edilebileceğini sevinerek duyururuz.

Çalıştaya bildiriyle katılan, özellikle sonuç paneline kalarak düzenleme komitesiyle ve diğer meslektaşlarıyla fikir alışverişinde bulunan ve ortak bir terminoloji oluşumunu destekleyerek buna katkı sağlayan, Burak Arslan, Neşe Atik, Ali Gerengi, Atalay Karatak, Alptekin Oransay, Mehmet Ali Özdemir, Alptekin Yavaş ve Onur Zunal başta olmak üzere tüm katılımcılara bir kez daha teşekkür ediyoruz. Çalıştay sonuç panelinin tüm dinleyicilerine, bilhassa fikirlerini bizlerle paylaşan, Atilla Batmaz, Can Avcı, Adnan Mehel ve Ertaç Yıldırım'a da çok teşekkür ediyoruz.

Görüş, Öneri ve Varılan Ortak Sonuçlar:

- * Metal içerik analizlerinin ve arkeometrik ölçümlerin, ok uçlarında da köken belirlenmesinden yapım tekniklerinin anlaşılmasına kadar önemli sonuçlar sunacağına altı çizildi.
- * Ok uçlarının ilk bakışta savaş âleti olarak algılanmasının ötesinde, bulunduğu ortamda adak, ganimet veya taşıyabileceği sembolik anlamlar açısından da ele alınmasının gerektiği vurgulandı. Bu anlamda buluntunun yeri ve kontekstinin önemi belirginleşmektedir ve bu da çalıştayın “kazı buluntusu ok uçları”nu konu seçmesini haklı kılmaktadır.
- * Sembolik anlam dışında ok ucunun para gibi ekonomik değer olarak bir değiş tokuşta kullanılması (Trakya örneği); dövme veya döküm tekniğinde üretilen ok uçlarının sayısal farkı gibi değişik açılardan değerlendirmeler yapıldı. Ok uçları için “toplu üretim” denilebilmesi için sayıca çokluk ve iş gücü kapsamı üzerinde duruldu.
- * Ok ucu çalışmalarında atış mekanizmalarının göz önünde bulundurulması, buna bağlı olarak ok ucu boyut ve ağırlıklarının son derece önemli olduğu ve malzemenin çalışılması sırasında mutlaka kaydedilmesi gerektiği vurgulandı. Eski çalışmalarda mekanizmalar göz ardı edildiği için, genellikle “mızrak ucu” olarak isimlendirilen çoğu demir buluntunun yeniden değerlendirilmesinin kaçınılmazlığı anlaşıldı.
- * Bu çalıştayın Anadolu ok ucu tipolojisi için bir zemin oluşturması bağlamında, her kazının kendi ok ucu tipolojisini (malzeme cinsine göre ve sayısal çokluğa) düzenlemesi ve ortak bir platformda değerlendirilmesinden sonra, Anadolu ok ucu tipolojisinin ve kesin terminolojinin saptanmasının doğru olacağına karar verildi.
- * Gerek üretim teknikleri gerekse işlenmesindeki farklılıklar nedeniyle demir ve bronz / tunç ok uçlarının ayrı ayrı sınıflandırılmasının daha doğru olacağı kararlaştırıldı.
- * Geleneksel olarak “İskit Tipi” olarak adlandırılan kovanlı ve mahmuzlu iki veya üç kanatlı bronz ok uçlarının, halk, ırk, coğrafya veya etnik köken tanımlamalarında günümüz araştırmacıları tarafından kullanılmaması gerektiği önemle vurgulandı.
- * Ok ucu tiplerinin tanımlanmasında ve karşılaştırmalarında ok uçlarının ayrıntıları ve bölümlerinin adlandırılmasının önem taşımasına karşın, güncel yayınlarda bazen yabancı dilden çeviri karşılıklar, bazen Osmanlı okçuluk terminolojisi, bazen de yabancı dildeki kelime kullanıldığından; kesinleşmiş bir Türkçe ok terminolojisinin hâlen var olmadığı ve bunun sağlanmasının gerekliliği vurgulanmıştır. Bir dil birliğine varılması konusunda hem fikir olunmasına karşın, gerek Orta Çağ gerekse Osmanlı kaynaklarındaki bazı isimlendirmelerin dönemi için doğrudan kullanılması uygun olacağından Roma İmparatorluk Dönemi öncesi için ayrı, Roma İmparatorluk Dönemi sonrası için ayrı terminoloji oluşturulmasına karar verilmiştir. Roma İmparatorluk Dönemi öncesi için ise aşağıdaki kelimelerin kullanımının uygunluğuna çalıştay sonuç panelinde karar verilmiştir:
 - Okun kesici ve delici kısmını da içeren uç bölümünün tümüne “**ok ucu**”
 - Ok ucu, asıl kesici ve delici işlevsel ucuna “**namlu**”
 - Oka iğne gibi bir “saplama” aracılığıyla birleşiyorsa “**saplamalı**”
 - Kesici ve delici kısmın altındaki bir yuvadan oka sabitleniyorsa “**kovanlı**”
 - Ok ucu başının orta çizgisinden dışa doğru incelererek çıkıntı yapan her bir bölümü için “**kanat**”
 - Alışılmış iki kanatlı yaprak formu ok uçlarının ortasındaki kabarık hat için “**omurga**”
 - Ok namlusu ile saplama geçişinde belirgin bir genişleme olması halinde “**dayamak**”
 - Bazen kovan/saplama kısmındaki tek bazen de yaprak formlu bazı ok uçlarında her iki kanadın uçlarındaki ince çıkıntılara “**mahmuz**”
(ör.: yaprak formlu ok uçlarında her iki kanadın uçlarında ise: **kanat uçları mahmuzlu**
veya kovan/saplama kısmındaki tek mahmuzlu olan için **mahmuzlu ok ucu**)

Makale Gönderim Tarihi: 27.01.2017
Yayına Kabul Tarihi: 22.02.2017

Klaros'ta Bulunan Ok Uçları *Arrowheads from Klaros*

Onur Zunal*

Öz

Makale kapsamında değerlendirilen ok uçlarının bir kısmı kutsal alana gelen ziyaretçilerin sunularından oluşurken geriye kalanları ise bir tahrip tabakası buluntuları arasında yer alır. Anadolu, Yakındoğu ve Yunanistan'da pek çok merkezde farklı tipler ile temsil edilen ok uçları işlevsel özellikleri nedeni ile uzun süre kullanılmış bu da tarihlendirilmeleri ile ilgili problemleri beraberinde getirmiştir. Klaros'ta ele geçen ok uçları diğer merkezlerden ele geçen örneklerle sadece tipolojik özellikleri açısından karşılaştırılmamış, buldukları kontekstler de değerlendirilmiştir. Bu makalede birçoğu daha önce yayınlanmamış farklı tiplerdeki Klaros ok uçlarının hem tipoloji hem de tarihlendirme konularında var olan tartışmalara önemli bir katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Kemik, bronz, altın yaldız kaplamalı bronz ve bakır gibi farklı malzemelerden üretilmiş ok uçları, Submyken ile M.Ö. 4. yüzyılın sonları arasında kutsal alandaki sunuların ve M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında meydana gelen bir tahribatın izlerini taşımaktadır.

Anahtar Kelimeler: Klaros, Kutsal Alan, Ok Ucu, Sunu, Tahrip Tabakası

Abstract

The arrowheads presented here covers the offerings dedicated by the visitors of sanctuary and the findings of the destruction layer. The arrowheads which are represented with different types in several sites in Anatolia, Near East and Greece, were used in a long time due to their functional purposes; for this reason, it has been problematic to date them. The arrowheads from Klaros are not only compared typologically with the examples from different sites but are also evaluated through their context. In this article, it is aimed to make a contribution to the studies about the typology and the dating of arrowheads by means of the Klaros examples, most of which are not previously published and display a range of different types. These arrowheads, which are made of various materials such as bone, bronze, gilded bronze and copper were presented as dedications to the sanctuary in between the Submycenaean Period and the late 4th. century B.C. It seems likely that, at least some of them, were the remnants of a destruction which occurred in the second half of the 7th. century B.C.

Key Words: Klaros - Sanctuary - Arrowheads - Votive Offering - Destruction Layer

* Araş. Gör. Dr. Onur Zunal, Ege Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Arkeoloji Bölümü. Bornova-İzmir.
onur_zunal@yahoo.com

Makalede yer verilen ok uçları, Hellenistik Dönem Apollon Klarios Tapınağı'nın doğusunda yer alan sunaklardan, Artemis sektörünün kuzeyindeki G16 kuzey plankaresinden ve Batı Onur Anıtları sektöründe sadece temel seviyesi korunmuş yapının tahrip tabakasından bulunmuştur². Beş farklı tip altında değerlendirilen örnekler, hem diğer merkez buluntuları hem de Klaros'ta buldukları kontekst verileri göz önüne alınarak tarihlendirilmiştir.

Sunak buluntuları arasında yer alan ok uçlarının Klaros'ta tapım gören Leto, Apollon ve Artemis'in kimlikleri ve görevleri göz önüne alınınca, sunu olarak bırakılmalarının son derece olağan olduğu aşikardır. Apollon'un okçu, Artemis'in avcı kimlikleri aynı zamanda Niobe mitosunda, anneleri Leto'yu korumak adına Niobe'nin çocuklarını okları ile öldürmüş olmaları gibi gerek mythoslar³ gerekse de vazo resim sanatında⁴ işlenmiş konular bunu göstermektedir. Öte yandan ok uçlarını sunu olarak bırakan kişilerin kimlikleri irdelendiğinde, özellikle savaşa giden askerlerin Tanrı ya da Tanrıçadan korunma beklentilerinin savaştan dönen askerlerin zafer kazanması ve sağ salim evlerine dönmeleri ile Tanrı ya da Tanrıçaya şükranlarını sunmalarının bir göstergesidir. Benzer bir durum Marathon savaşı sonrasında Yunanlı askerlerin Pers ok uçlarını kazanılan zaferin sembolü olarak Olympia Zeus Tapınağına sunması ile de açıklanabilir⁵.

Sivri Kanatlı ve Yassı Ok Uçları (Katalog Numarası 1-5)

Klaros örnekleri arasında değerlendirilen ilk tipi sunu olarak bırakılmış sivri kanatlı ve yassı ok uçları oluşturur. Örnekler arasında birer kemik ve bronz, üç adette altın yıldız kaplamalı bronz ok ucu yer alır. Tüm örnekler, Hellenistik Dönem Apollon Klarios Tapınağı'nın doğusunda yer alan Arkaik Döneme tarihlenen üst üste inşa edilmiş dikdörtgen ve yarım daire planlı Apollon sunaklarının altında kalan ve sadece kuzey ve güney çemberinin bir bölümü korunmuş yuvarlak planlı sunaktan bulunmuştur. Sunak içinde ve çevresine dağılmış buluntular sunağın M.Ö. 1100/1050 civarından başlayarak Geometrik Dönem de dahil kullanım gördüğünü kanıtlamaktadır. Sunak aynı zamanda Klaros'ta şu ana kadar bulunan en erken mimari yapı olup kullanımının bu kadar uzun olması henüz anıtsal kutsal alan mimarisinin ortaya çıkmadığı bu dönemler için şaşırtıcı değildir⁶.

Yuvarlak planlı sunaktan bulunan sunu ok uçları beraberinde Submyken-Protogeometrik Dönem seramikleri ve figürinleri ile birlikte ele geçmiştir⁷. Klaros ok uçlarının benzerleri

² Makale kapsamında değerlendirilen ok uçları ile ilgili çalışma yapmama olanak sağlayan, aynı zamanda metnin oluşmasında değerli görüşlerini benimle paylaşan Klaros kazı başkanı hocam Prof. Dr. Nuran Şahin'e içtenlikle teşekkür ederim. Makalede yer verilen tüm fotoğraf ve çizimler Klaros kazı arşivinden alınmıştır. Dokümantasyon ve arşivleme konusunda emeği geçen tüm ekip üyelerine teşekkür ederim.

³ Grimal 2012: 529.

⁴ Niobid ressamına ait olan kırmızı figür bir krater üzerinde Apollon ve Artemis Niobe'nin çocuklarını okları ile öldürürken resmedilir. Krater hakkında ayrıntılı bilgi ve görseller Beazley arşivinde yer almaktadır. <http://www.beazley.ox.ac.uk/tools/pottery/painters/keypieces/redfigure/niobid.htm>.

⁵ Hellmuth 2014: 26.

⁶ Şu an için net olarak bir tanrı ya da tanrıça ile ilişkilendirilemeyen yuvarlak planlı sunak, Klaros'ta henüz Apollon tapımının başlamadığı dönemde inşa edilmiştir. 2009 yılında sunağın içinden bulunan ve Submyken/Erken Protogeometrik Döneme tarihlendirilen pişmiş toprak doğurur pozisyonundaki ana tanrıça heykelciği Apollon tapımı öncesi için çok önemli bir buluntudur. Şahin 2015, 591-592, çiz.1 res. 1-3.

⁷ Klaros sunu ok uçlarından numara1-4 2009 yılında Apollon sektöründe K16, numara 5 ise 2004 yılında K15 plankaresinden -0.15 ile -0.65 m. arasında yer alan tabakalardan ele geçmiştir. Bu alanda 2004 ve 2009 yılında sürdürülen çalışmalarda yuvarlak planlı sunak içi ve etrafından çok sayıda Submyken ve Protogeometrik Dönem seramiği bulunmuştur. Bu seramikler ile ilgili ayrıntılı bilgi için bakınız Zunal 2014: 9-61. Katalog bilgileri için bakınız Zunal 2014: 146-223. Yine sunak içi ve çevresinden bulunan bazı fincan örnekleri, yuvarlak planlı sunağın fotoğrafları, çizimleri ve K16 plankaresinin kesit çizimi gibi detaylar için bakınız Zunal 2016: 171-189, fig. 1-11. Yuvarlak planlı sunak içi ve etrafından bulunan, Submyken ve

Lefkandi'de Subprotogeometrik II (M.Ö. 875-850) Dönemine⁸, Delos'ta Artemis kutsal alanında Geometrik Döneme tarihlendirilmiştir⁹. Klaros örnekleri ile yassı formu açısından benzeyen Khios Kato Phana örnekleri Arkaik Dönem içinde değerlendirilmiştir¹⁰. Öte yandan Klaros örnekleri gibi yassı olmasa da form itibarıyla çok benzeyen sivri kanatlı ok uçlarının Yunan dünyasında Myken Döneminden başlayarak, M.Ö. 7. yüzyıla kadar kullanım gördüğü de bilinmektedir¹¹. Bunun yanı sıra Troia örnekleri, M.Ö. 15. yüzyıl ile M.Ö. 13. yüzyıl ikinci yarısı arasında tarihlendirilen Troia Geç VI-VII tabakası buluntuları arasında yer alır¹² ve benzer ok uçlarının Bronz Çağdaki kullanımlarını göstermeleri açısından önemlidir. 1-4 ile yakın yerlerde ancak 2004 yılında bulunan 5 ise beraberinde Submyken Dönemine ait bronz bıçaklar ve keman yaylı fibula ile birlikte ele geçmiştir¹³. Her ne kadar Klaros dışında benzerleri Geometrik Dönemde değerlendirilse de sivri kanatlı ve yassı Klaros sunu ok uçları, buldukları kontekst göz önüne alındığında Submyken ve Protogeometrik Dönem içerisine tarihlendirilir.

Üç Kanatlı ve Kovanlı Ok Uçları (Katalog Numarası 6-7)

Klaros'ta temsil edilen bir diğer tip üç kanatlı ve kovanlı ok uçlarıdır. Burada ele alınan örneklerden 6, Arkaik Döneme tarihlendirilen dikdörtgen planlı Apollon ve ondan çok daha küçük yapılmış dikdörtgen planlı olasılıkla Leto sunağı arasında¹⁴, 7 ise Artemis sektörünün kuzeyinde yer alan G16 kuzey plankaresinden bulunmuştur¹⁵. Zeus Olympia kutsal alanında ele geçen bu tip ok uçları, Pers silahları olarak değerlendirilir ve kazanılan Marathon savaşı sonrası Yunanlı askerlerin Tanrıya sunmuş oldukları hediyeler arasında yer alır¹⁶. Sunak buluntuları arasında yer alan altın yıldız kaplamalı bronz 6 numaralı örnek benzer şekilde bu tip bir sununun göstergesi olmalıdır. Bayraklı, Klazomenai, Sardeis, Deve Höyük ve Çavuştepe gibi merkezlerden ele geçmiş ve çeşitli müzelerde bulunan örnekler M.Ö. 6. ve 4. yüzyıllar arasında tarihlendirilir¹⁷. Nif (Olympos) Dağı kazısı buluntuları arasında yer alanlar Bayraklı ve Sardeis'te Pers tahriplerinden ele geçen ok uçları ile karşılaştırılır¹⁸. Bayraklı ok

Protogeometrik Dönem pişmiş toprak figürinleri için bakınız Doğan-Gürbüz 2012: 226-229, kat.1-10, lev. 4.

⁸ Popham - Lemos: A 14, lev.78 ve lev. 128.

⁹ Gallet de Santerre - Tréheux 1947/48: 233-234, numara 82, fig. 27.

¹⁰ Beaumont vd. 2004: 227, pl. 20. 4-5. Kato Phana'da bulunan ok uçları Snodgrass'ın sınıflandırması kullanılarak tarihlendirilmiştir.

¹¹ Davis 2013: 79-80. Davis bu tip ok uçlarını Tip II olarak sınıflandırmış ve bunu yaparken de Snodgrass'ın sınıflandırmasını kullanmıştır.

¹² Korfmann 2001: 401, res. 449.

¹³ Şahin - Debord 2011: 180, pl. 4.1. Bronz bıçak için bakınız pl. 3.3, keman yaylı bronz fibula için bakınız pl. 4.2. Bu ok ucu aynı zamanda D.S. Akar Tanrıver tarafından doktora tezi kapsamında değerlendirilmiştir. BG 21 katalog numarası ile adlandırılan örnek Geometrik Döneme tarihlendirilmiştir. Akar-Tanrıver 2009: lev. CXIX, CLXVII. Makale kapsamında sunu ok uçları olarak sınıflandırılan sivri kanatlı ve yassı ok uçlarının diğer benzer Klaros örnekleri için bakınız Akar-Tanrıver 2009: BG 18, BG 20, BG 22 ve BG 24. Örneklerden BG 24 kemik diğerleri ise bronzdur.

¹⁴ Dikdörtgen Apollon sunağının hemen güneyinde yine dikdörtgen formu ancak ondan çok daha küçük olarak yapılmış sunağın çok net olmasa da Leto'ya adandığı düşünülmektedir. Şahin 2012, 266-267, resim 11. Her iki sunağın arasında bulunan 6 numaralı örnek L15C-L16D plankaresinde ciddi stilde ayakta duran lyralı Apollon figürinleri ile birlikte bulunmuştur. Figürinler M.Ö. 5. yüzyılın ikinci çeyreğine tarihlendirilmiştir. Doğan-Gürbüz 2012, 89-91, 284-287, katalog numarası 166 ve 172, lev. 24.

¹⁵ Klaros'ta sunu ok ucu olarak değerlendirilen örnekler sunaklardan veya yakın çevrelerinden ele geçmiştir. 7 numaralı örnek, Artemis sektörünün kuzeyinde sunaklara oldukça uzak bir plankarenin buluntuları arasındadır ve sunu olma ihtimali oldukça düşüktür. Ancak sunu olan 6 ile benzerliğinden dolayı aynı tip altında değerlendirilmiştir. 7 numaralı örnek, M.Ö. 6. ve 5. yüzyıla tarihlendirilen Ionia kasesi, meyve tabağı, kyliks ve stemless gibi kaplara ait olan ağız ve kaide parçaları ile birlikte ele geçmiştir.

¹⁶ Hellmuth 2014: 26-27, pic. 24.

¹⁷ Yalçıklı 1999: 112, lev. XVII. 1-30. Örnekler D. Yalçıklı tarafından Tip IIc3a olarak sınıflandırılmıştır.

¹⁸ Baykan 2012: 234. resim 2, tip 5.

uçları arasında 6-7 ile benzerler M.Ö. 610-545 yılları arasına tarihlendirilir ve Ion tipi olarak adlandırılır¹⁹. Metropolis ok uçları M.Ö. 6. ve 4. yüzyıllar arasına tarihlendirilir²⁰. Atina Akropolisinde yine Pers savaşları sırasında kullanılan pek çok benzer ok ucu vardır²¹. Sardeis'te Pers tahribine ait 136 adet ok ucu sur duvarının bir bölümünden ele geçmiştir. Bunlardan 22 tanesi Klaros örnekleri gibi üç kanatlı ve kovanlıdır²². Ok uçları Perslerin M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllarda Sardeis'e yapmış oldukları saldırılar ile ilişkilidir²³. Benzerleri Yunanistan ve Anadolu'da M.Ö. 6. ve 4. yüzyıllar arasına ait olan 6 ve 7 hem diğer merkezlerin örnekleri hem de Klaros'ta buldukları tabakalar göz önüne alındığında M.Ö. 6. ve 5. yüzyıllara tarihlendirilir.

İki Uzun Kanatlı ve Kısa Kovanlı Ok Ucu (Katalog Numarası 8)

Klaros'ta tek bir örnekle temsil edilen iki uzun kanatlı ve kısa kovanlı ok ucu, altın yaldızlı bronzdan yapılmıştır. Hem yapıldığı malzeme hem de Arkaik Döneme tarihlendirilen dikdörtgen planlı Apollon ve ondan çok daha küçük yapılmış dikdörtgen planlı olasılıkla Leto sunağı arasından bulunmuş olması, örneğin sunu amaçlı buraya bırakıldığını düşündürür. 8 ile benzer bir ok ucu Sardeis buluntuları arasında yer alır ancak karışık kontekt içerisinden geldiği için diğer merkezler ile karşılaştırılarak M.Ö. 4. yüzyıl ile Roma? Dönemine kadar uzanan geniş bir aralığa tarihlendirilir²⁴. Bu tip ok uçları Bayraklı, Erythrai, Phokaia, Klazomenai ve Gordion gibi yerleşimlerde M.Ö. 7. yüzyılın sonu ile M.Ö. 4. yüzyılın sonu arasına tarihlendirilmiştir²⁵. Klaros örneği, Apollon sektöründe L15 plankaresinde, beraberinde M.Ö. 4. yüzyılın sonuna tarihlendirilen iki adet Ephesos sikkesi ile birlikte bulunmuştur²⁶.

Sunu amacı dışındaki kullanımları göz önüne alındığında Klaros'ta bulunan diğer ok uçlarından özellikle 2013 yılında Batı Onur Anıtları sektöründe MN12-13 plankaresinin güneybatısında toplu olarak bulunan 43 tanesi makalenin odak noktalarından bir diğerini oluşturur. Ok uçlarının tamamı, +0.16/+0.06 m. seviyelerinde 10 cm. kalınlığında yoğun yanık izleri olan bir tahrip tabakasından ele geçmiştir²⁷. Bu seviyeden bulunan örneklerin büyük kısmı yaklaşık 3.5-4 cm. uzunluğa sahip iki kanatlı, kovanlı ve mahmuzlu (numara 9-14) ok uçlarından oluşurken, iki örnekte mahmuz olmasa da (numara 15-16) form olarak benzer oldukları için aynı grup altında değerlendirilmişlerdir²⁸. Literatürde İskit ya da

¹⁹ Akurgal 1997: lev. N3. Akurgal, Klaros örneği ile benzer Bayraklı ok uçları için Ion tipi olduklarını, saptamalı ve iki kanatlı olanların ise Lydia tipi olduklarını belirtir. Burada Lydia-Pers savaşları sırasında Sardeis'te bulunan ok uçlarını değerlendiren Greenewalt'un söylediklerine yer vermek mantıklı olacaktır. Kendisi Lydia ve Pers kuvvetleri arasında yer alan farklı milliyetlerden askerlerin varlığına hem de savaş aletlerinin çok sık el değiştirdiğine değinerek, ok uçlarının doğrudan bir etnik kimlik göstergesi olmadığını belirtir. Ayrıca aynı tip ok uçlarının farklı buluntu grupları içerisinde yer aldığını da vurgular. Greenewalt 1997: 16-17.

²⁰ Durak 2013: katalog numarası 60-62.

²¹ Broneer 1935: 114-115. fig. 4.

²² Greenewalt 1997: 15. fig. 5. Özellikle en üstte sağda yer alan ok ucu Klaros örneği ile benzer. Aynı örneğin bir diğer yayını için bakınız Greenewalt - Rautman 1998: fig. 16.

²³ Waldbaum 1983: 32-33, pl. 3. 26-27.

²⁴ Waldbaum 1983: 34. pl. 3. 38.

²⁵ Yalçıklı 1999: 82-83, 106, lev. XII.28-XIII.18. Örnekler Yalçıklı tarafından Tip IIB1a1c olarak sınıflandırılmıştır.

²⁶ Delrieux 2014: 148, kat. 179-180. fig. 7. 179-180.

²⁷ Şahin et. al. 2014: 674. Ok uçlarının ele geçtiği tahrip tabakasının diğer buluntuları ve tartışma için bakınız Şahin et. al. 2014: 674-675.

²⁸ 15 ve 16 numaralı Klaros örnekleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız dipnot 37.

Kimmerler ile ilişkilendirilen bu tip ok uçları geniş bir coğrafyaya yayılmıştır²⁹. Tahrip tabakasından bulunan diğer ok uçları ise iki kanatlı ve saplamalı (numara 17-18) örneklerdir.

İki Kanatlı, Kovanlı, Mahmuzlu ve Mahmuzsuz Ok Uçları (Katalog Numarası 9-16)

Klaros örnekleri M.Ö. 6. yüzyıl tapınağının altında, ondan daha erken ve sadece temelleri korunmuş bir yapının yangın tabakasından ele geçmiştir. Bu yapı çıkan bir çatışma ya da savaş sırasında meydana gelen yangın ile tahrip olmuş sonrasında M.Ö. 6. yüzyılda yeniden inşa edilmiştir. 2013 yılında ok uçları ile birlikte bu tabakadan M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlenen altı adet pandantif ele geçmiştir³⁰. Pandantifler Orta Balkanlar ile ilişkili olup tanrıça kült heykelinin giysi bezemesidir³¹. Bu kadar yoğun pandantif buluntusu burada giysili bir kült heykelinin varlığını düşündürür³². Aynı zamanda çok sayıda ok ucu da kült heykelini korumaya yönelik bir çatışmanın olabileceğinin göstergesidir. Pandantiflerin Apollon sektöründe hiç bulunmamış olması sadece Artemis sektöründe ve Batı Onur Anıtları sektöründeki bu yangın geçiren yapıdan gelmeleri de yapının bir tanrıça ile ilişkili olabileceği yönünde elimizde var olan güçlü kanıtlardandır.

Mahmuzlu örnekler Kıta Yunanistan'da en çok rastlanan ok ucu grubunu oluşturduğu için Greko-İskit tipi olarak da anılmaktadır³³. Genellikle bronz olan örneklerin en erkenleri Asine'de Geometrik Döneme tarihlendirilmiştir³⁴. Benzer ok uçları Nif (Olympos) Dağı buluntuları arasında yer alır ve D. Baykan tarafından Tip VI olarak sınıflandırılır. Tip VI kurgan kontekstlerinde M.Ö. 8. yüzyıla, Urartu ve Asur kentlerinin tahrip tabakalarında M.Ö. 7. yüzyıl ikinci yarısına, Ön Asya, Sibirya ve Anadolu'da genellikle M.Ö. 6. yüzyıla tarihlendirilmektedir³⁵. Diğer benzerler Ephesos Artemision buluntuları arasında yer alır ve 7. yüzyıl ortasına tarihlendirilir³⁶. Ayrıca Bayraklı'da bulunan benzerler Lydia Kralı Alyattes'in ve Pers'lerin Bayraklı'yı M.Ö. 610-545'teki tahrip ettikleri tabakalardan bulunmuş olup Ion tipi olarak adlandırılmıştır³⁷. Troia, Larissa, Didyma, Bayraklı, Gözlükule, Kaman ve Boğazköy gibi merkezlerde bulunan benzer ok uçları M.Ö. 7. yüzyıl ile M.Ö. 4. yüzyıl ortalarına kadar kullanım görmüştür³⁸. Ayrıca Ayanis örnekleri M.Ö. 670-650 yılları arasında kalenin yapılışı ile tahrip olduğu dönem aralığına aittir³⁹.

O. San'ın, pek çok yerleşimden örnekler alarak incelediği ok uçları ile Klaros buluntuları hem tipolojik hem de tarihsel bir bütünlük içindedir. San'ın ele aldığı örnekler Anadolu'nun farklı coğrafyalarından bulunmuştur. Bunlar, İskit ve Kimmer gibi göçebe kavimlerin M.Ö. VIII.

²⁹ Derin - Muscarella 2001: 197.

³⁰ Aynı plankarenin benzer seviyelerinde 2010-2012 yılı kazılarında da üç adet pandantif ele geçmiştir.

³¹ Pandantif tipleri ve kullanım şekilleri hakkında ayrıntılı bilgi için bakınız Verger 2008: 103-132

³² Şahin 2014: 14. Pandantifler için bakınız Şahin 2014: fig. 18-19, 36.

³³ Davis 2013: 80-81. Tip 3 ok ucu için bakınız Davis 2013: 78, type 3.

³⁴ Davis 2013: 81.

³⁵ Baykan 2012: 234. resim 2, tip 6.

³⁶ Klebinder 2012: 218, katalog numarası 892-893, taf. 86.

³⁷ Akurgal 1997: N3.

³⁸ Yalçıklı 1999: 110. Yalçıklı tarafından Tip IIB3b1a olarak sınıflandırılan iki kanatlı mahmuzlu örnekler için bakınız Yalçıklı 1999: lev. XV.16-27. Klaros numara 15 ve 16'da mahmuz yer alması da her iki örnek, aynı tabakada birlikte buldukları mahmuzlu ok uçları ile hem tip hem de tarihlendirme açısından birliktelik gösterir. Bu nedenle aynı grup altında değerlendirilmişlerdir. 15 ve 16, Yalçıklı tarafından Tip IIB2a1 ve Tip IIB3a1b olarak sınıflandırılan iki kanatlı mahmuzsuz örnekler ile benzerlik gösterir. Tarihlendirme açısından da bakıldığında yine mahmuzlu örnekler gibi benzer merkezlerde M.Ö. 7. ve M.Ö. 4. yüzyıllar arasında oldukça uzun bir süre kullanım görmüşlerdir. Yalçıklı 1999: 107-108, lev. XIII.49 ve 109, lev. XV.7.

³⁹ Ayanis'te kalenin yapılışı ve tahribi arasındaki tarihsel süreç ile Ayanis ok uçları hakkında bilgileri paylaşan Doç. Dr. Atilla Batmaz'a teşekkür ederim. Ayanis'in mahmuzlu ok uçları için bakınız; Derin - Muscarella 2001: fig. 6. 71-87.

yüzyıl ile VI. yüzyıllar arasındaki faaliyetleri sırasında buraya getirilen örnekler olarak gösterilir. Ok uçları arasında iki ve üç kanatlı, mahmuzlu ve mahmuzsuz olanlar olsa da tipolojik olarak birbirine yakın örneklerin varlığı önemlidir⁴⁰. Klaros örnekleri ile benzerlik gösteren ok uçları Kurganlarda Erken İskit II ve III olarak sınıflandırılır. Erken İskit II M.Ö. 8. yüzyıla, Erken İskit III ise M.Ö. 7 yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilir⁴¹. Tıpkı Klaros ok uçları gibi Delphi örnekleri de Erken İskit II ve III tipleri ile benzerlik gösterir ve aynı dönemlere aittir⁴². Sparta'da bulunan mahmuzlu ok uçları M.Ö. 7. yüzyıla tarihlendirilirken⁴³, Khios Kato-Phana'da Arkaik Dönem tabakasında benzer ok uçları bulunmuştur⁴⁴.

Yangın tabakası içinden gelen yoğun ok ucu ve birkaç mızrak buluntusu yanı sıra benzer seviyelerde Apollon ve Artemis sektörlerinde görülen benzer yangın izleri, Klaros'ta bu dönemde meydana gelen bir çatışma ya da savaşın yarattığı tahribat ile ilgili olmalıdır. Tarihsel olaylara bakıldığında Kimmerler'in M.Ö. 644/643'te Ionia üzerine saldırılar düzenlediği ancak bunların kentleri yağmalamaktan öteye geçmeyen akınlar olduğu, Ephesos ve Magnesia'nın da bu şekilde tahrip edildiği bilinmektedir⁴⁵. Her ne kadar antik metinlerde Klaros'un ismi geçerse de Klaros'taki tahrip tabakası ve buluntuları ile tarihsel olaylar göz önüne alınca Kimmerler'in, Ephesos ve Magnesia'ya saldırdıkları yakın bir tarihte Klaros'a da gelmiş olabilecekları düşünülmektedir. Ayrıca M.Ö. 630 yılı civarında Kimmerler'in Kilikia'ya yöneldikleri ve giderek güç kaybettikleri de bilinmektedir. Dolayısı ile Klaros'ta meydana gelen bu tahribat, Ephesos/Magnesia tahribatı ve sonrasında Kimmerler'in Kilikia'ya yöneldikleri tarihler ile çağdaş olmalıdır. Hem kontekst verileri hem de tarihsel olaylar göz önüne alındığında M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı Klaros'ta yaşanan bu tahribat için uygun bir tarih olarak önerilebilir. Ayrıca burada bir tanrıça ile ilişkilendirdiğimiz yapı, belki de küçük bir naiskos bu saldırı sonucunda zarar görmüş ve sonrasında M.Ö. 6. yüzyılda tekrar inşa edilmiştir.

İki Kanatlı ve Saplmalı Ok Uçları (Katalog Numarası 17-18)

Yukarıda bahsedilen tahrip tabakası buluntuları arasında iki kanatlı ve saplamalı örnekler de vardır. Benzerleri Erythrai ve Bayraklı'da bulunanlar M.Ö. 7. ve 6. yüzyıllar arasına aittir⁴⁶. İki kanatlı ve saplamalı Bayraklı ok uçlarını E. Akurgal, Lydia tipi olarak değerlendirip M.Ö. 610-545 yılları arasına tarihlendirirken⁴⁷, Ayanis'ten benzer örnekler M.Ö. 670-650 yılları arasına aittir⁴⁸. Khios Kato Phana'da M.Ö. 660-630⁴⁹, Khios Emporio'da ise M.Ö. 630-600 yılları arasına tarihlendirilen Liman Kutsal Alanı tabakasından bulunan örnekler de aynı

⁴⁰ San 1998: 142-146. levha XXVII-XXIX.

⁴¹ Hellmuth 2014: 6-7. Erken İskit II'nin örnekleri için Resim 3; Erken İskit III'ün örnekleri için Resim 4.

⁴² Hellmuth 2014: 19, Resim 17.

⁴³ Hellmuth 2014: 20, Resim 18, c-d.

⁴⁴ Beaumont vd. 2004: 227, pl. 32. 11-14.

⁴⁵ Kimmer'lerin Ionia üzerine yaptıkları seferler sonucunda aralarında Ephesos ve Magnesia gibi şehirlerin tahrip olduğuna dair antik kaynaklardan bilgiler almaktayız. Herodotos, Kimmerler'in Ionia üzerine yaptığı akınları kentleri boyunduruk altına almaktan ziyade çapulcu akınları olarak değerlendirir. Herodotos I, 6. Kallimakhos, ve Strabon'un, Kimmerler'in Ephesos ve Magnesia kentlerine yönelik düzenledikleri saldırılar hakkında verdiği bilgiler için bakınız Kallimakhos, EA, III, 251; Strabon XIV, 1. 40. Ayrıca O. San'da doktora tezi kapsamında Kimmerler'in bu saldırılarından ayrıntılı olarak bahseder. San 1998: 74-76. Benzer bilgiler için bakınız Tarhan 1984: 115. Tarhan ayrıca Kimmerler'in M.Ö. 630 civarında Kilikya'ya yöneldiğine değinir. Tarhan 1984: 116.

⁴⁶ Yalçıklı 1999: 79. Bu tip ok uçları üzerine çalışan Yalçıklı benzer örnekleri Tip Ib2a1 olarak sınıflandırır. Yalçıklı hem yayınlanmış hem de İzmir ve Çeşme müzelerinde bulunan büyük çoğunluğu yayınlanmayan Bayraklı ve Erythrai ok uçları üzerine çalışmıştır. Yalçıklı 1999: lev. XII.1-11.

⁴⁷ Akurgal 1997: lev. N3.

⁴⁸ Derin - Muscarella 2001: fig. 6. 88-90.

⁴⁹ Beaumont vd. 2004: 227, pl. 19. 13.

tiptedir⁵⁰. İki kanatlı saplamalı Klaros ok uçları tahrip tabakası verileri ve diğer merkez buluntuları da göz önüne alınarak M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısına tarihlendirilir.

Sonuç

Klaros'ta bulunan ok uçlarının benzerleri Yunanistan, İonia, Anadolu ve Yakındoğu'nun farklı merkezlerinde ele geçmiştir. Bu durum geniş bir coğrafyaya yayılan ok uçlarını çok net olarak bir kavim ya da etnik grup ile bağdaştırma konusunda tehlikeleri ve tarihlendirme problemlerini beraberinde getirir. Bu durumun yarattığı problemi, Akurgal'ın az sayıdaki Bayraklı örneğini M.Ö. 610-545 yılları arasında meydana gelen Lydia ve Pers tahripleri ile ilişkilendirmesi ve ok uçlarını kullananları İonia ve Lydia'lılar olarak ayırmasından anlamaktayız. Oysaki örnekler arasında iki kanatlı saplamalı, üç kanatlı mahmuzsuz olanlar ve iki kanatlı mahmuzlu ve mahmuzsuz olmak üzere üç farklı tip ok ucu dikkat çekmektedir ve bunlar pek çok merkezde İskit-Kimmer ve Pers tahrip tabakalarında sıklıkla ele geçmektedir. Antik Dönemdeki savaş aleti değiş tokuşları, askerler arasındaki farklı etnik kökenler ve paralı askerlerin varlığı da göz önüne alındığında, ok ucu ve etnik köken bağlantısı konusunda dikkatli olmak gereklidir.

Klaros'ta M.Ö. 6. yüzyıl tapınağının altında, ondan daha erken ve sadece temelleri korunmuş bir yapının yangın tabakasından bulunmuş, büyük çoğunluğu iki kanatlı ve mahmuzlu yaklaşık 30'u iyi korunmuş, toplam 43 adet ok ucu, M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısında burada yaşanan bir tahribatın kanıtıdır. Öte yandan benzer tarihlerde antik yazarlar Kimmerler'in İonia merkezleri üzerine yapmış oldukları saldırılardan bahsetmektedir. Dolayısı ile Kimmerler ile ilişkilendirilen ve en erken örneklerini Kurganlarda gördüğümüz mahmuzlu ok uçlarının, Klaros'ta yangın ile sonlanmış bir tahrip tabakası buluntularının çok büyük bir kısmını oluşturması göz önüne alındığında, bu tahribata Kimmerler'in ya da bir kolunun neden olduğu düşünülmektedir. Burada bir parantez açmakta fayda vardır, mahmuzlu ok uçlarının İskit/Kimmer gibi kavimler ile anılması, bu tip ok uçlarını icat edenlerin onlar olduğu düşünüldüğünde doğru bir yaklaşımdır. Ancak, özellikle M.Ö. 7. yüzyıl ve sonrasında mahmuzlu ok uçları Yunanistan, Yakındoğu ve Anadolu'da hemen her merkeze yayılmıştır. Dolayısı ile sadece ok uçlarının tipolojisinden yola çıkarak, bunları kullananları doğrudan bir kavimle bağdaştırmak tehlikelidir. Ancak Klaros'ta ortaya çıkarılan tahrip tabakası ve buluntuları, hem arkeolojik veriler hem de antik yazarların⁵¹ anlatımları göz önüne alındığında İonia'daki Kimmer saldırıları ile tarihsel bir bütünlük içindedir. Dolayısı ile makale kapsamında ele alınan mahmuzlu ok uçlarının Kimmerler ya da onların bir kolu ile ilişkilendirilmesinin ana nedeni eldeki tüm bu verilerdir.

Klaros'un ok uçları tipolojisine ve tarihlendirmesine bir diğer önemli katkısı da Klaros'taki Apollon tapını öncesi var olan ve şu anda her hangi bir Tanrı/Tanrıça ile net bir şekilde ilişkilendirilemeyen yuvarlak planlı sunakta, Submyken ve Protogeometrik Dönem seramik ve figürinleri ile birlikte bulunan ok uçlarının varlığıdır. Sunu olarak bırakılan sivri kanatlı ve yassı Klaros örneklerinin Troia'nın Bronz Çağ örnekleri ile benzerlik göstermesi, bu tip ok ucu yapım geleneğinin Erken Demir Çağına aktarılmasının bir sonucu olmalıdır. Sunular arasında altın yıldız kaplamalı bronz ve kemik gibi farklı malzemelerden yapılmış örneklerin varlığı Klaros ok uçlarını özel kılan bir diğer nedendir.

⁵⁰ Boardman 1967: 226, pl. 93. 399-402.

⁵¹ Kimmer'in İonia üzerine yapmış olduğu saldırılar ile ilişkili antik ve modern yazarların aktarmış olduğu bilgiler için bakınız dipnot 44.

Katalog

Sivri Kanatlı ve Yassı Ok Uçları

1. Cinsi: Kemik.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Apollon K16A, 2009, -0.27 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,2 cm. Genişlik: 1,9 cm.

Tarih: Submyken-Protogeometrik Dönem.

2. Cinsi: Altın yıldız kaplamalı bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Apollon K16A, 2009, -0.27 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,6 cm. Genişlik: 1,4 cm. Kalınlık: 0.1cm.

Tarih: Submyken-Protogeometrik Dönem.

3. Cinsi: Altın yıldız kaplamalı bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Apollon K16A, 2009, -0.27 m.

Ölçüler: Uzunluk: 3.75 cm. Genişlik: 2,4 cm. Kalınlık: 0,1 cm.

Tarih: Submyken-Protogeometrik Dönem.

4. Cinsi: Altın yıldız kaplamalı bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Apollon K16D, 2009, -0.28 m.

Ölçüler: Uzunluk: 5,8 cm. Genişlik: 2,4 cm. Kalınlık: 0,2 cm.

Tarih: Submyken-Protogeometrik Dönem.

5. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Apollon K15B, 2004, -0.30 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,2 cm. Genişlik: 1,6 cm. Kalınlık: 0,2 cm.

Tarih: Submyken-Protogeometrik Dönem.

Üç Kanatlı ve Kovanlı Ok Uçları

6. Cinsi: Altın yıldız kaplamalı bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Apollon L15C-L16D, 2009, +0.40 m.

Ölçüler: Uzunluk: 3,7 cm. Genişlik: 1,1 cm. Kalınlık: 0,1 cm.

Tarih: M.Ö. 5. yüzyıl.

7. Cinsi: Bakır.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: G16 Kuzey, 2014, +0.67 m.

Ölçüler: Uzunluk: 3,4 cm. Genişlik: 1 cm. Kalınlık: 0,2 cm.

Tarih: M.Ö. 6. ve 5. yüzyıl

İki Uzun Kanatlı ve Kısa Kovanlı Ok Ucu

8. Cinsi: Altın yıldız kaplamalı bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Apollon L15, 2010, +0.66 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,9 cm. Genişlik: 1,5 cm.

Tarih: M.Ö. 4. yüzyılın sonu.

İki Kanatlı, Kovanlı ve Mahmuzlu Ok Uçları

9. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4 cm. Genişlik: 0,7 cm. Ağırlık: 3,7 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

10. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,2 cm. Genişlik: 1,2 cm. Ağırlık: 7,2 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

11. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: 4,5 cm. Genişlik: 1,3 cm. Ağırlık: 6,4 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

12. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,2 cm. Genişlik: 1,1 cm. Ağırlık: 5,7 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

13. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,3 cm. Genişlik: 1,1 cm. Ağırlık: 6,5 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

14. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,5 cm. Genişlik: 1,2 cm. Ağırlık: 6,9 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

İki Kanatlı, Kovanlı ve Mahmuzsuz Ok Uçları

15. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: Uzunluk: 5,2 cm. Genişlik: 1,4 cm. Ağırlık: 6,2 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

16. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.16/+0.06 m.

Ölçüler: Uzunluk: 4,3 cm. Genişlik: 0,9 cm. Ağırlık: 4,5 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

İki Kanatlı ve Saplamalı Ok Uçları

17. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.20/+0.16 m.

Ölçüler: Uzunluk: 7,3 cm. Genişlik: 0,9 cm. Ağırlık: 11,5 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

18. Cinsi: Bronz.

Buluntu yeri, yılı ve seviyesi: Batı Onur Anıtları MN12-13, 2013, +0.20/+0.16 m.

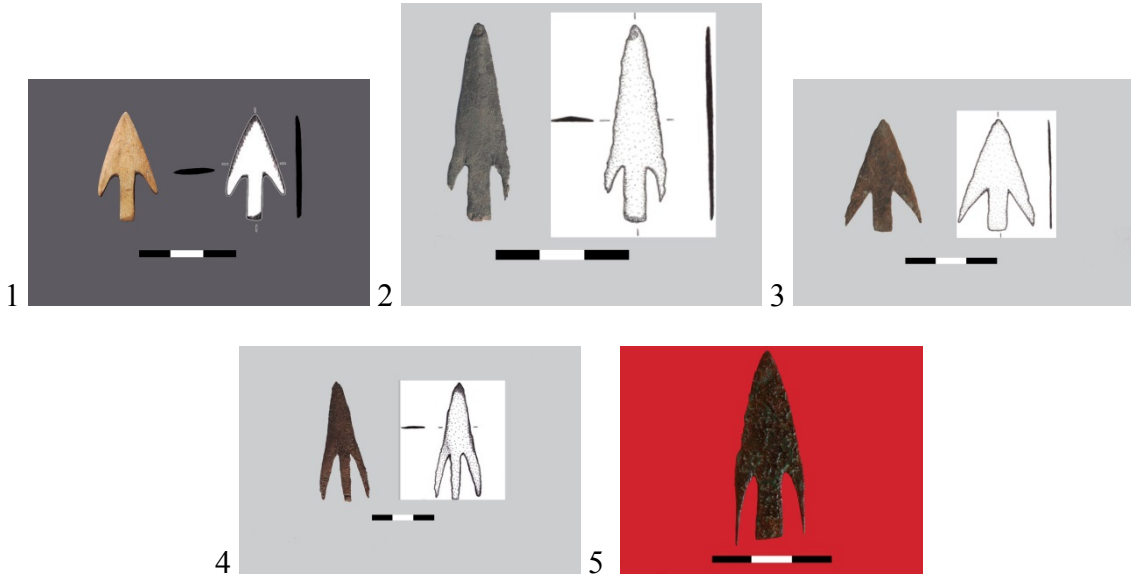
Ölçüler: Uzunluk: 8 cm. Genişlik: 1,4 cm. Ağırlık: 15,1 gr.

Tarih: M.Ö. 7. yüzyılın ikinci yarısı.

Kaynaklar

- Akar-Tanrıver 2009: Akar-Tanrıver, D.S., *Apollon Klarios Kültü, Kehanet Pratikleri ve Adaklar* (Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2009.
- Akurgal 1997: Akurgal, E., *Eski İzmir I. Yerleşme Katları ve Athena Tapınağı*, Ankara, 1997.
- Baykan 2012: Baykan, D., “Nif (Olympos) Dağı Kazısı Buluntularının Tipolojik ve Analogik Değerlendirilmesi”, *Arkeometri Sonuçları Toplantısı 27*, Ankara, 2012, 231-246.
- Beaumont vd. 2004: Beaumont, L. A. Archontidou-Argyri, H. Beames, A., Tsigkou, N. Wardle, “Excavations at Kato Phana, Chios: 1999, 2000, and 2001”, *BSA 99*, 2004, 201-255.
- Boardman1967: Boardman, J., “Excavations in Chios 1952-1955”. *Greek Emporio, BSA suppl. 6*, Oxford, 1967.
- Broneer 1935: Broneer, O., “Excavations on the North Slope of the Acropolis in Athens, 1933-1934”, *Hesperia*, 4-2, 1935, 109-188.
- Davis 2013: Davis, T.A, *Archery in Archaic Greece*, Columbia University, (Unpublished Phd Thesis), 2013.
- Delrieux 2014: Delrieux, F., “Les Monnaies des fouilles trouvées à Claros en 2001-2011, essai de circulation de monétaire dans un sanctuaire oraculaire”, in. J.Ch. Moretti, L. Rabatel, (eds.), *Le Sanctuaire de Claros et son oracle*, Colloque International Lyon, Maison de l’Orient et de la Méditerranée Amphithéâtre Benveniste 13-14 Janvier 2012. *Travaux de la Maison de l’Orient et de la Méditerranée*, 2014, 133-188.
- Derin - Muscarella 2001: Derin, Z. - Muscarella, O.W., “Iron and Bronze Arrows”, *Ayanis I, Ten Years Excavations at Rusahinili Eiduru-kai 1989-1998*, eds. A. Çilingiroğlu and M. Salvini, CNR, Roma, 2001, 189-218.
- Doğan-Gürbüz 2012: Doğan-Gürbüz, E., *Klaros Kazılarında Bulunmuş Olan Pişmiş Toprak Figürinler ve Kültür Açısından Değerlendirilmeleri*, (Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2012.
- Durak 2013: Durak, E., *Metropolis Bronz Eserleri*, (Trakya Üniversitesi, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Edirne, 2013.
- Gallet de Santerre - Tréheux1947/48: Gallet de Santerre H., -J. Tréheux, “Rapport sur le dépôt égéen et géométrique de l’Artémision à Délos”, *BCH 71-72*, 1947/48, 148-254.
- Greenewalt 1997: Greenewalt, C. Jr., “Arms and Weapons at Sardis in the Mid Sixth Century B.C. / M.Ö. VI. Yüzyıl Ortasında Sardis’de Askeri Teçhizat ve Silahlar”, *Arkeoloji ve Sanat 79*, 1997, 2-20
- Greenewalt - Rautman 1998: Greenewalt C. Jr., - Rautman, M., “The Sardis Campaigns of 1994 and 1995”, *AJA 102.3*, 1998, 469-505.
- Grimal 2012: Grimal, P., *Mitoloji Sözlüğü Yunan ve Roma*, Kabalcı Yayınları, İstanbul, 2012.

- Hellmuth 2014: Hellmuth, A., "Horse, Bow and Arrow - A Comparison between the Scythian Impact on the Mediterranean and on Eastern Middle Europe", *Mediterranean Review* 7.1, 2014, 1-38.
- Klebinder 2002: Klebinder, G.V., *Bronzefunde aus dem Artemision von Ephesos*, Salzburg, Unpublished Phd Thesis, 2002.
- Korfmann 2001: Korfmann, M., "Yüksek Troia Kültürü (Troia VI ve VIIa), Bir Anadolu Kültürü", *Troia - Düş ve Gerçek*, İstanbul, 2001, 395-406.
- Popham - Lemos 1996: Popham, M.R. - Lemos, I.S., "Lefkandi III. The Toumba Cemetery. The Excavations of 1981, 1984, 1986 and 1992-4", *BSA* 29, Oxford, 1996.
- San 1998: San, O., *Demirçay ve Demirçay Öncesinde Anadolu'da Göçebelik ve Göçebe Sanatı*, (Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 1998.
- Şahin vd. 2014: Şahin N., Doğan-Gürbüz, E., Zunal, O., Pişkin-Ayvzaoglu, C., Günata, G., Doğan, H., Balaban, C., "Klaros 2013", *KST* 36/2, Ankara, 2014, 669-684.
- Şahin 2012: Şahin, N., "Apollon Klarios Bilicilik Merkezi", A. Çilingiroğlu, Z. Mercangöz, G. Polat (eds.), *Ege Üniversitesi Arkeoloji Kazıları*, 2012, 247-272.
- Şahin 2014: Şahin, N., "Les Campagnes de 2010 et 2011 nouveaux apports", in. J.Ch. Moretti, L. Rabatel, (eds.), *Le Sanctuaire de Claros et son oracle*, Colloque International Lyon, Maison de l'Orient et de la Méditerranée Amphithéâtre Benveniste 13-14 Janvier 2012, *Travaux de la Maison de l'Orient et de la Méditerranée* 65, 2014, 13-32.
- Şahin 2015: Şahin, N., "Klaros Doğuran Ana Tanrıça Heykelciği ve Kolophon Ülkesi'nde Ana Tanrıça Kimliği", in: C. Şimşek, B. Duman, E. Konakçı (eds.), *Mustafa Büyükkolancı'ya Armağan*, 2015, 587-596.
- Şahin - Debord 2011: Şahin, N., - Debord, P., "Découvertes récentes et installation du culte d'Apollon pythien à Claros", *PALLAS* 87, 2011, 169-204.
- Tarhan 1984: Tarhan, T., "Eski Anadolu Tarihinde Kimmerler", *AST* I, Ankara, 1984, 109-120.
- Verger 2008: Verger, S., "Notes sur les vêtements féminins complexes figurés sur les stèles Dauniennes", *dans Storia e archeologia della Daunia. In Ricordo di Marina Mazzei*, Bari, 2008, 103-132.
- Waldbaum 1983: Waldbaum, J.C., *Metalwork from Sardis: The Finds through 1974*, Archaeological Exploration of Sardis Monographs 8, 1983
- Yalçıklı 1999: Yalçıklı, D., *Anadolu'da M.Ö. 12 Yüzyıldan M.Ö. 6. Yüzyıl Sonuna Kadar Metal Silah Endüstrisi*, (Hacettepe Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), Ankara, 1999
- Zunal 2014: Zunal, O., *Klaros Protogeometrik ve Geometrik Dönem Seramikleri* (Ege Üniversitesi, Yayınlanmamış Doktora Tezi), İzmir, 2014.
- Zunal 2016: Zunal, O., "A Group of Submycenaean-Protogeometric Cups from Klaros", *OLBA* XXIV, 2016:171-189.

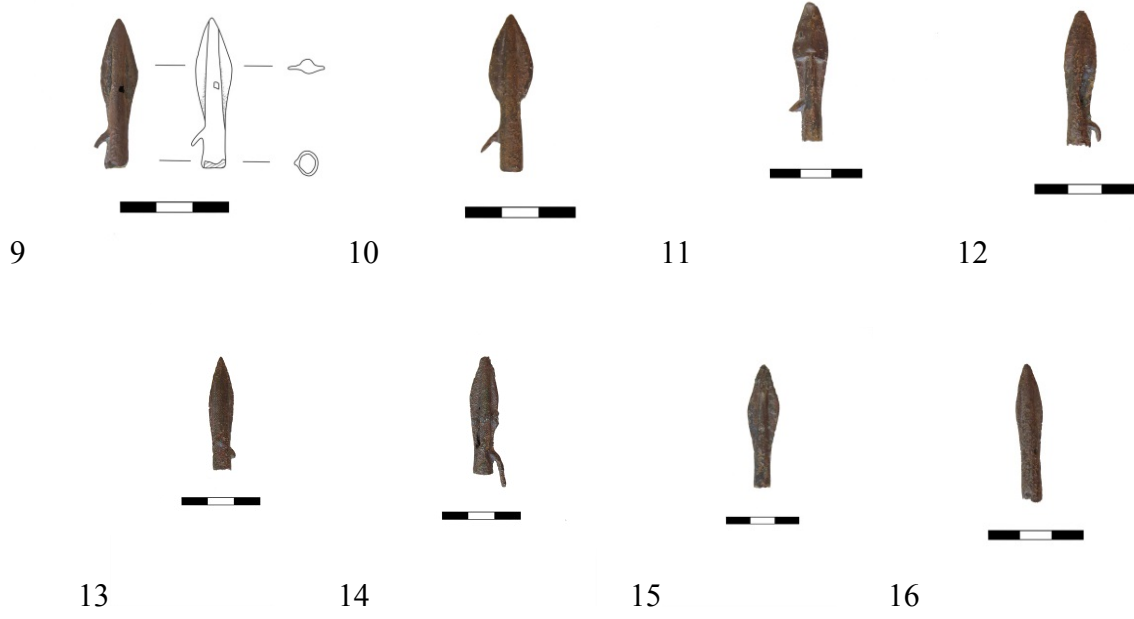
Resim 1. Sivri kanatlı ve yassı ok uçları (Katalog Numarası 1-5)

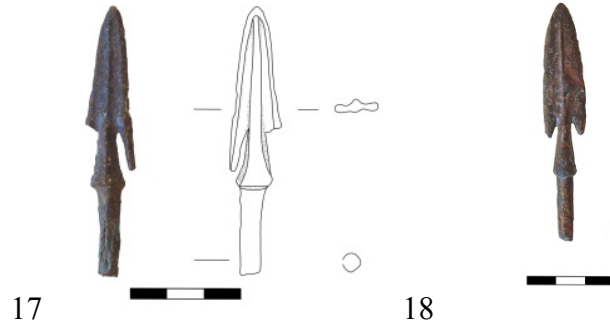
Resim 2. Üç kanatlı, kovanlı ok uçları (Katalog Numarası 6-7)

Resim 3. İki uzun kanatlı kısa kovanlı ok ucu (Katalog Numarası 8)

Resim 4. İki kanatlı, kovanlı, mahmuzlu ve mahmuzsuz ok uçları (Katalog Numarası 9-16)

Resim 5. İki kanatlı ve saplamalı ok uçları (Katalog Numarası 17-18)

MASROP E-Dergi'nin 2017 Ciltlerindeki Ok Ucu Çalıştayı Makaleleri

MASROP E-Dergi Cilt 7

- “Ok Uçları Çalıştayı Sözlü ve Poster Bildiri Özetleri (MASROP E-Dergi’de Yayımlanmayan)”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Oral and Poster Presentations Abstracts of Arrowheads Workshop (No Published in MASROP E-Dergi) 7-9
- Yağuzluk, H.,
“Batı Anadolu’da Ok Ucu Bulunan M.Ö. 1. Bin Merkezleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Centres in West Anatolia where Arrowheads are unearthed from 1st Millennium B.C. 10-12
- Köseoğlu, F. N.,
“Hellen Dünyasında Ok, Yay ve Okçuluk”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 8, (2013) 2017
Arrow, Bow and Archery in Hellenic World 13-26
- Baysal, A.,
“Kafamda ‘’UC’’uk Bir Fikir Var: Arkeolojide Teknolojik Açıdan Yaratıcılık”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017
There’s a ‘pointed’ idea in my head: inventiveness in archaeology from a technological perspective 27-41
- Baykan, C.,
“Kovanlı Ok Uçlarının Koruma ve Onarımında Organik Malzeme Tespiti”,
MASROP E-Dergi Cilt 7 Sayı 9, (2013) 2017
Organic Material Detection at the Conservation of Socketed Arrowheads 42-50

MASROP E-Dergi Cilt 8

- Dardeniz, G.,
“M.Ö. II. ve I. Bin Ok Uçlarında Arkeometrik Bulgular”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10, (2014) 2017
Archaeometric Findings at Arrowheads of the Second and First Millennium B.C. 7-17
- Güder, Ü.,
“Orta Çağ Demir Temren Örneklerinin Sertlik Değerleri ve Sertleştirme Yöntemleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 10, (2014) 2017
Hardness Values and Hardening Techniques of Medieval Arrowheads 18-25
- Aslaner, O. D.,
“Yukarı Dicle Çanak Çömleksiz Neolitik Dönem Fırlatma Uçlarının Deneysel Çalışması”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11, (2014) 2017
An Experimental Study on Pre-Pottery Projectile Points in Upper Tigris Basin 26-45
- Özdemir, M. A. - Işıklı M.,
“Van Ayanis Kalesinden Ele Geçen Ok Uçları Üzerine Genel Bir Değerlendirme”,
MASROP E-Dergi Cilt 8 Sayı 11, (2014) 2017
A General Evaluation On The Arrow-Heads Discovered At Ayanis Castle in Van 46-62

MASROP E-Dergi Cilt 9

- Yalçıklı, D.,
“Demir Çağı’nda Batı Anadolu’dan Tunç Ok Uçları: Üretim Tekniklerindeki Değişim”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12, (2015) 2017
Bronze Arrowheads from Western Anatolia in The Iron Age: Changes in Their Production Technique 7-17
- Baykan, D.,
“Nif Dağı Kazısı Karamattepe ve Ballicaoluk’ta Bulunan Ok Uçları”
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 12, (2015) 2017
Arrowheads Found at Nif Mountain Karamattepe and Ballicaoluk Excavations 18-40
- Zunal, O.,
“Klaros’ta Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13, (2015) 2017
Arrowheads from Klaros 41-53
- Arslan, B. - Aybek, S. - Durak, E.,
“Metropolis’te Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 9 Sayı 13, (2015) 2017
Arrowheads From Metropolis 54-73

MASROP E-Dergi Cilt 10

- Baykan, D.,
“Alliano’da Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 14, (2016) 2017
Arrowheads Uncovered at Alliano 7-21
- Türktüzün, M. - Oransay, A. - Ünan, S.
“Kütahya Müzesi Müdürlüğü Kurtarma Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 14, (2016) 2017
Arrowheads Uncovered at Kütahya Museums Excavations 22-34
- Yavaş, A.,
“Samsat Höyük Ortaçağ Temrenleri Konusunda İlk Tespitler”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 15, (2016) 2017
First Detections of Medieval Arrowheads from Samsat Mound 35-53
- Baykan, D.,
“Nif Dağı Başpınar Kazılarında Ele Geçen Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 10 Sayı 15, (2016) 2017
Arrowheads Found at Nif Mountain Başpınar Excavations 54-62

MASROP E-Dergi Cilt 11

- Aygör, E.,
“Konya Gevale Kalesi Kazılarında Bulunan Ok Uçlarının Değerlendirilmesi”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Evaluation of Arrowheads Uncovered in Konya Gevale Castle Excavations 7-24
- Oktay Çerezci, J. Ö.,
“Göktürk Devri Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Arrowheads of Gokturk Period 25-44

- Novrozlu, A.,
“Kafkasya’da Bulunmuş Bronz Çağı Ok Uçları ve Yakın Doğu’daki Paralelleri”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Caucasian Arrowheads and Their Near Eastern Parallels in the Bronze Age 45-56
- Atik, N.
“Heraion Teikhos Kazılarında Bulunan Ok Uçları”,
MASROP E-Dergi Cilt 11 Sayı 16, 2017
Arrowheads Found During Excavations in Heraion Teikhos 57-76

MASROP E-Dergi

Mimarlar Arkeologlar Sanat Tarihçileri Restoratörler Ortak Platformu E-Dergisi

Cilt 7-11 2017 Hakemleri

Prof. Dr. Nuran Şahin (*Ege Ü. emekli*)

Prof. Dr. Elif Tül Tulunay (*İstanbul Ü. emekli*)

Doç. Dr. Daniş Baykan (*Trakya Ü.*)

Doç. Dr. Sedef Çokay Kepçe (*İstanbul Ü.*)

Doç. Dr. Lale Doğer (*Ege Ü.*)

Doç. Dr. Necmi Karul (*İstanbul Ü.*)

Doç. Dr. Ahmet Yaraş (*Trakya Ü.*)

Doç. Dr. Gülgün Yılmaz (*Trakya Ü.*)

Dr. Çiler Altınbilek Algül (*İstanbul Ü.*)

Dr. Emma Louise Baysal (*Trakya Ü.*)

Dr. Fatma Banu Çakan (*İstanbul Ü.*)

Dr. Cevdet Merih Erek (*Gazi Ü.*)

Dr. Kenan Eren (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.*)

Dr. Melda Ermiş (*İstanbul Ü.*)

Dr. İlkan Hasdağlı (*Trakya Ü.*)

Dr. Murat Özgen (*Mimar Sinan Güzel Sanatlar Ü.*)

Dr. Aşkim Özdizbay (*İstanbul Ü.*)

Dr. Müjde Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Hasan Peker (*İstanbul Ü.*)

Dr. Işık Şahin (*Trakya Ü.*)

Dr. Fuat Yılmaz (*Trakya Ü.*)

Dr. Aslıhan Yurtsever Beyazıt (*İstanbul Ü.*)

Dr. Melike Zeren Hasdağlı (*Uşak Ü.*)

Öğr. Gör. Ceren Baykan (*Trakya Ü.*)